

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 2.

ÅREN

1861—1865.

WESTER-NORRLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

I afseende å länets geografiska läge, areal och naturbeskaffenhet i allmänhet, städer, köping, domsagor och tingslag, fögderier, socknar, pastorater och prosterier, åberopas senast afgifna femårsberättelse.

Länets *gränser* hafva dock, på sätt i sista femårsberättelsen redan är angifvet, under femårsperioden undergått den förändring:

att, jemlikt Kongl. Brefvet den 9 Februari 1833, följande byar och hemman, för hvilka Lappmarksprivilegierna med år 1863 upphört att vara gällande, från och med år 1864 blifvit från Westerbottens län förlagda till Wester-Norrlands län, nemligen:

Gulsele by, som tillhört Åsele Lappmark, till Junsele socken;

Rödvattnets by, som likaledes fränskiljts Åsele Lappmark och förlagts till Anundsjö socken;

Bellviks by, som från Dorothea Lappmark öfvergått till Tåsjö socken; samt

Tannsjö, Bergs och Norrby hemman, hvilka, förut tillhörande Dorothea Lappmark, blifvit förlagda till Bodums socken;

hvarförutom, enligt Kongl. Brefvet den 4 December 1863, byarne Granö och Rotnäset blifvit, från Frostvikens socken af Jemtlands län, öfverflyttade till Tåsjö socken.

I länets administrativa och ecklesiastiska *indelning* hafva under qvinqvennet de förändringar ägt rum: att, jemlikt Kongl. Brefvet den 13 November 1863, Ramsele Länsmansdistrikt blifvit fördeladt i tvänne sådana, nemligen Bodums distrikt, innefattande socknarne Bodum, Fjellsjö och Tåsjö, och Ramsele distrikt, bestående af socknen med samma namn; i följd hvaraf länet numera utgöres af 26 Länsmansdistrikt;

att, på sätt i sista femårsberättelsen omförmäles, hemmanen Nilsböle och Öfverböle, jemlikt Kongl. Brefvet den 21 Juni 1861, blifvit förlagda från Indals till Lidens socken i Medelpad;

att den föreslagna förflyttningen af hemmanen Norrberge och Sörberge, från Ljustorps till Timrå socken, äfvensom af hemmanen Rii, Risgrändsbyn och Lunde, från Ljustorps till Hässjö socken, blifvit genom Kongl. Brefvet den 12 December 1862 bifallen;

att, enligt Kongl. Brefvet den 6 Februari 1863, Önskans by blifvit från Anundsjö förlagd till Skorpeds socken af Norra Ångermanlands fögderi;

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-26.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Innevånare.....	2.
3. Näringar.....	3.
Tab. Litt. A. Markegångspriser.....	4.
Tab. Litt. B. Tillverkadt lärft, som erhållit premier.....	7.
Tab. Litt. C. Uppgifter angående tillverkningen vid ångsågarne åren 1861-1865.....	9.
Tab. Litt. D. Uppgifter angående tillverkningen vid en del vattensågar 1861-1865.....	9-10.
Tab. Litt. E. Utskeppning af skogsalster från Hernösand.....	11.
Tab. Litt. F. Utskeppning af skogsalster från Sundsvall.....	11.
Tab. Litt. G. Hernösands Tullkammares uppbörd.....	11.
Tab. Litt. H. Sundsvalls Tullkammares uppbörd.....	11.
4. Kommunikations-anstalter och varubyten.....	13.
Tab. Litt. I. Ankomna och afsända telegrammer.....	18.
Tab. Litt. K. Sjötullkammaren i Hernösand.....	18.
Tab. Litt. L. Sjötullkammaren i Sundsvall.....	18.
Tab. Litt. M. Förteckning å handlande och deras betjening år 1865...	19.
Tab. Litt. N. Bränvinsutskänknings- och minuteringsställen 1861- 1865.....	19.
5. Kameralförhållanden.....	20.
Tab. Litt. O. Från krono till skatte omförda.....	20.
Tab. Litt. P. Afvittringsarbetet.....	20.
6. Politi.....	21.
Tab. Litt. Q. Från Hernösands navigationsskola utexaminerade.....	22.
Tab. Litt. R. Handlagda utsökningsmål.....	23.
Tab. Litt. S. Antal fångar under qvinqvennet.....	23.
Tab. Litt. T. Utbetald brandskade-ersättning.....	25.
Tab. Litt. U. Sjöassurans-Föreningens verksamhet.....	25.
Tab. Litt. W. Sjukvården vid lasarett och kurhus.....	25.
Tab. Litt. X. Hernösands hospital.....	26.
Tabellbilagor	27-39.
Tab. N:o 1. Folkmängd.....	27.
Tab. N:o 2. Jordbruk.....	28.
Tab. N:o 3. Boskapsskötsel.....	28.
Tab. N:o 4. Skogshushållning.....	29.
Tab. N:o 5. Dödade rofdjur.....	30.
Tab. N:o 6. Af rofdjur dödade husdjur.....	30.
Tab. N:o 7 a. Bruk, fabriker och manufaktur-inrättningar år 1865.....	31.
Tab. N:o 7 b. Handtverkerier år 1865.....	32.

	Sid.
Tabellbilagor (Forts.).	
Tab. N:o 8. Allmänna vägar, gästgifverier och skjutsning.....	33.
Tab. N:o 9 a. Sjöfarten år 1865.....	33.
Tab. N:o 9 b. Handel år 1865.....	34.
Tab. N:o 10 a. Hemman och jordlägenheter m. m. å landsbygden år 1865.....	34.
Tab. N:o 10 b. Jordområde och egendomar i städerna	35.
Tab. N:o 11. Laga skiften.....	35.
Tab. N:o 12. Krono-uppbörden.....	36.
Tab. N:o 13. Sparbankerna.....	38.
Tab. N:o 14. Fattigvården.....	39.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

H) Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 2.

ÅREN

1861—1865.

WESTER-NORRLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

I afseende å länets geografiska läge, areal och naturbeskaffenhet i allmänhet, städer, köping, domsagor och tingslag, fögderier, socknar, pastorater och prosterier, åberopas senast afgifna femårsberättelse.

Länets *gränser* hafva dock, på sätt i sista femårsberättelsen redan är angifvet, under femårsperioden undergått den förändring:

att, jemlikt Kongl. Brefvet den 9 Februari 1833, följande byar och hemman, för hvilka Lappmarksprivilegierna med år 1863 upphört att vara gällande, från och med år 1864 blifvit från Westerbottens län förlagda till Wester-Norrlands län, nemligen:

Gulsele by, som tillhört Åsele Lappmark, till Junsele socken;

Rödvattnets by, som likaledes fränskiljts Åsele Lappmark och förlagts till Anundsjö socken;

Bellviks by, som från Dorothea Lappmark öfvergått till Tåsjö socken; samt

Tannsjö, Bergs och Norrby hemman, hvilka, förut tillhörande Dorothea Lappmark, blifvit förlagda till Bodums socken;

hvarförutom, enligt Kongl. Brefvet den 4 December 1863, byarne Granö och Rotnäset blifvit, från Frostvikens socken af Jemtlands län, öfverflyttade till Tåsjö socken.

I länets administrativa och ecklesiastiska *indelning* hafva under qvinqvennet de förändringar ägt rum: att, jemlikt Kongl. Brefvet den 13 November 1863, Ramsele Länsmansdistrikt blifvit fördeladt i tvänne sådana, nemligen Bodums distrikt, innefattande socknarne Bodum, Fjellsjö och Tåsjö, och Ramsele distrikt, bestående af socknen med samma namn; i följd hvaraf länet numera utgöres af 26 Länsmansdistrikt;

att, på sätt i sista femårsberättelsen omförmäles, hemmanen Nilsböle och Öfverböle, jemlikt Kongl. Brefvet den 21 Juni 1861, blifvit förlagda från Indals till Lidens socken i Medelpad;

att den föreslagna förflyttningen af hemmanen Norrberge och Sörberge, från Ljustorps till Timrå socken, äfvensom af hemmanen Rii, Risgrändsbyn och Lunde, från Ljustorps till Hässjö socken, blifvit genom Kongl. Brefvet den 12 December 1862 bifallen;

att, enligt Kongl. Brefvet den 6 Februari 1863, Önskans by blifvit från Anundsjö förlagd till Skorpeds socken af Norra Ångermanlands fögderi;

att, sedan enligt Kongl. Brevet den 29 December 1860, anslag beviljats till inköp af boställe åt en kapellpredikant i Trehörningsjö, lydande under Gideå pastorat i Norra Ångermanlands fögderi, samt kyrka af trä blifvit uppförd, en ny kapellförsamling, under nämnde pastorat, bildats, med benämning af Trehörningsjö kapell;

att, genom Kongl. Brevet den 18 November 1864, nådigt tillstånd meddelats för Holms kapellförsamling af Medelpads fögderi att utgöra annex till Indals pastorat af samma fögderi;

att, jemlikt Kongl. Brevet den 12 Juli 1861, nådig tillåtelse lemnats för Kläppsjö by i Anundsjö socken af Norra Ångermanlands fögderi att, i kyrkligt hänseende, tillhöra Junsele socken af Södra Ångermanlands fögderi; samt

att, på grund af Kongl. Brevet den 22 Juni 1864, hemmanet Gårelehöjden N:o 1 i Junsele socken eger kyrkorätt i Lidens socken af Södra Ångermanlands fögderi.

Öfriga i sista femårsberättelsen anmärkta oregelbundenheter fortfara vid femårsperiodens slut.

Under qvinqvenniet har vidare, genom Kongl. Brevet den 1 November 1861, länet, som dittills varit indeladt i sex *provinsialläkare-distrikt*, erhållit ett ytterligare provinsialläkare-distrikt, som, under benämning af Skogs distrikt, bildats, medelst fränskiljande från Örnsköldsviks distrikt af socknarne Northingrå, Ullånger och Wibyggerå, från Hernösands distrikt af Skogs och Nora socknar och från Sollefteå distrikt af Bjerträ och Styrnäs socknar; och hafva härförutom de förändringar i provinsialläkare-distriktens indelning vidtagits:

att, jemlikt Kongl. Brevet den 6 Juni 1862, Ljustorps, Hässjö och Tynderö socknar af Medelpads fögderi blifvit, såsom belägna på norra sidan om Indalselven, förlagda från Sundsvalls provinsialläkare-distrikt till Hernösands distrikt, samt Holms socken förflyttad från Torps till Sundsvalls distrikt; hvarjemte, på grund af Kongl. Brevet den 23 September 1864, Lidens socken af Södra Ångermanlands fögderi afskiljts från Bodums distrikt och förenats med Sollefteå distrikt.

Jemlikt Kongl. Brevet den 18 Juni 1864 har länet, som förut ägt endast en djurläkare, erhållit ytterligare en sådan, med station i Torp; i följd hvaraf länet numera är fördeladt i tvänne *djurläkare-distrikt*, nemligen Hernösands distrikt, som utgöres af Södra och Norra Ångermanlands fögderier, och Torps distrikt, som består af Medelpads fögderi.

Sedan, uppå derom af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande väckt motion, länets landsting beviljat anslag till tryckning af en fullständig och pålitlig *länskarta*, så har en sådan i 1860:deln af naturliga storleken, upptagande alla hemman och nybyggen samt särskilda uppgifter å alla gästgifvaregårdar och afståndet dem emellan, länets juridiska, administrativa och ecklesiastiska indelning, jemte jernverk samt förnämsta ång- och vattensågar, blifvit af Förste Landtmätaren M. R. Stiernström utarbetad och sedermera i sten graverad; och är tryckningen i dessa dagar fullbordad och kartan tillgänglig i bokhandeln, hvarigenom sålunda det i sista femårsberättelsen omförmälda högligen påkallade behovet af en tillförlitlig länskarta blifvit afhulpet.

2. Innevånare.

Tab. N:o 1. Vid förra femårsperiodens slut med 1860 års utgång utgjorde *folkmängden* i hela länet, enligt mantalslängderna, 114,500 personer, och hade under qvinqvenniet ökats med 12,817 personer, hvaremot, vid slutet af sistförflutne qvinqvennium, den, på sätt af bilagde tabell N:o 1 inhemtas, uppgår till 125,776 personer, och har sålunda, under denna period, tillväxt med 11,276 personer. Att denna tillväxt under sista qvinqvenniet visar sig något mindre, än under det nästföregående, kan möjligen till någon del vara en följd af de sednare årens svagare skördar, men torde dock hufvudsakligen bero derpå, att den starkare progressionen i folkökningen just börjar med förra femårsperioden eller år 1855 och följande år. Åtmin-

stone må man ingalunda af nämnde omständighet draga den slutföljd, att folkökningen är i aftagande; ty tillväxten under de begge sista qvinqvennierna, af tillhoppa 24,093 personer, måste under alla förhållanden anses högst betydlig och innebära ojäfaktigt vittnesbörd om länets framåtskridande i ekonomiskt och industrielt hänseende.

Orsakerna härtill äro utan tvifvel flera, men torde i främsta rummet få tillskrifvas trävaruhandteringen, som, genom höga dagspenningar, hitlockat en mängd personer från andra orter, af hvilka en icke ringa del här qvarstannat och bosatt sig; dernäst afvittringen, som snart blifvit fullbordad och som, i förening med den fria näringslagstiftningen och Kongl. Förordningen angående förändrade grunder för hemmansklyfning och jordafsöndring, beredt större säkerhet för ägande- och besittningsrätten till mindre jordegendom samt öppnat nya utvägar till sjelfförsörjning och föranledt ingående af flera hjonelag; hvartill slutligen kommer det lyckliga förhållande, att länet varit förskonadt från härjande farsoter.

Endast få *utflyttningar* hafva under femårsperioden ägt rum, och det ringa antal utländningar, som inom länet bosatt sig, har icke påkallat några särskilda administrativa åtgärder.

Inga *schismatiska rörelser* af oroande art hafva under qvinqvenniet försports.

Rörande *sedlighet, klädedrägt, födoämnen, bruket af starka drycker, byggnadssätt* m. m. åberopas innehållet af förra berättelsen, dock med den ändring, att de senaste missväxtåren, mindre fördelaktiga trävarukonjunktioner och allmän penningebrist i någon mån minskat den yppighet, som i förra berättelsen omförmäles.

Sockenbibliotheker hafva hittills endast i högst få socknar bildats, men nyttan deraf börjar mer och mer inses, sedan Hushållnings-Sällskapet fästat uppmärksamhet derå, och Landstinget för ändamålets vinnande meddelat anslag.

Frivilliga Skarpskytteföreningar hafva uppstått i städerna Hernösand och Sundsvall samt på landsbygden inom följande socknar, nemligen: Borgsjö, Sjön och Alnö samt Ljustorp af Medelpads fögderi, Säbrå, Högsjö, Gudmundrå, Nora, Thorsåker, Sollefteå, Långsele och Hellgum af Södra Ångermanlands fögderi och slutligen i köpingen Örnsköldsvik, som under benämning af Norra Ångermanlands Skarpskytteförening omfattar alla socknar inom fögderiet.

3. Näringar.

A) och B) *Jordbruk och Boskapsskötsel*. Då ett stort antal hemman inom länet ännu icke Tab. N:ris 2 o. 3. undergått laga skifte, samt högst få jordägare äga säker kändedom om arealen af den jord de hafva under bruk, enär denna merendels uppskattas efter det inom länets olika trakter mycket omvexlande utsädesbeloppet, kan någon pålitlig uppgift om tunnlandtalet af den odlade jorden icke meddelas. Emellertid, och i enlighet med de uppgifter Hushållnings-Sällskapet, efter upplysning från Kommunal-Nämnderna, lemnat, antages den *öppna jorden*, vid femårsperiodens slut, utgöra 118,995 tunnland, samt den *naturliga ängen* 213,314 tunnland, hvartill dock bör läggas den betydliga ägovidd, som årligen vinnes genom nyodlingar och vattenaftappning. Ungefärliga vidden af årliga nyodlingar antages till 864 tunnland.

Årliga *utsädesbeloppet* vid femårsperiodens slut uppgifves sålunda:

Hösthvete 15,7 kubikfot, *Höstråg* 14,358 kft, *Vårråg* 554 kft, *Korn* 174,560 kft, *Hafre* 21,841 kft, *Blandsäd* 19,123 kft, *Ärter* 4,584 kft, *Potatis* 177,999 kft, *Lin och Hampa* 5,612 kft; och *skördebeloppet*, utan afdrag af utsädet, antages utgöra:

Hvete 146 kft, *Höstråg* 127,405 kft, *Vårråg* 1,610 kft, *Korn* 802,208 kft, *Hafre* 67,807 kft, *Blandsäd* 69,976 kft, *Ärter* 9,578 kft, *Potatis* 764,333 kft, samt 4,655 centner spånadsämne; hvartill kommer *Rofvor* 3,158 kft och *Kålrötter* 20,796 kft samt *Grönfoder* 8,581 centner och *Hö* 1,448,875 centner; hvil-

ket skördebelopp, om det får anses tillförlitligt, måste, i anseende till det, i förhållande till jordens bördighet, ringa korntalet, tillskrifvas de sednare årens betydliga frostsador och för årsväxten i allmänhet ogynsamvä väderlek.

Brukningssättet är i allmänhet två- och treskiftesbruk; trädesbruk användes hufvudsakligen för höstsädet; vaxelbruk, i allmänhet endast öfvergångsvis användt, har likväl på åtskilliga egendomar vunnit rationel tillämpning. Ofullständigheten af jordens afdikning är ännu att beklaga, men äfven härutinnan har visat sig början till ett bättre, sedan Hushållnings-Sällskapet, under sista året af femårsperioden, antagit en dikningsförmån, för att tillhandagå allmänheten med undervisning i denna högst viktiga del af jordbrukshandteringen.

Vid Landtbruksskolan och några få andra ställen verkställes *täckdikning*, allmännast med sten men vid Landtbruksskolan jemväl med tegelrör. Under de årliga landtbruksmötena, som på Hushållnings-Sällskapets föranstaltande ägt rum, har uppmärksamheten blifvit fäst på ändamålsenligheten af dervid utställda nyare jordbruksredskap, och icke så få landtmän hafva tillagnat sig sådana. De senare åren har odlingen af gräsfrö betydligt tilltagit, och nyttan af ett förbättradt utfodringssätt för boskapen blifvit insedd. Gödselämnenas förökande och förbättring hafva äfven vunnit stigande uppmärksamhet. Till dessa lyckliga förhållanden har Länsagronomen, som aflönas af Hushållnings-Sällskapet och Landstinget, samt af allmogen flitigt anlitas, jemte den Statsagronom, hvars biträde under de senare åren erhållits, i väsendtlig mån bidragit.

Vårsäden utsås vanligen i Maj och Juni, och höstsäden under förra hälften af Augusti. Höbergningen försiggår i allmänhet under senare hälften af Juli och början af Augusti. Skörden af höstsädet verkställes under senare hälften af Augusti, samt af vårsäd och rotfrukter under senare hälften af September och början af Oktober.

Under de senare åren har skörden af vårsäd i allmänhet varit svag och frotskadad, synnerligast i fjelltrakterna, hvadan uti högst få socknar förefunnits något öfverskott, hvilket i allt fall varit otillräckligt att fylla den stora bristen inom länets öfriga socknar, till hvilka sålunda betydliga kvantiteter af spanmål och mjöl importerats från Rikets södra provinser och utlandet.

Tab. Litt. A. Nedanstående tabell Litt. A visar förhållandet med *markegångspriser* å råg och korn under perioden.

Trädgårdsskötseln torde under femårsperioden hafva vunnit föga förkofran. Den af Hushållnings-Sällskapet aflönade länsträdgårdsmästaren anlitas sällan af allmogen. Deremot är det att hoppas, att genom den undervisning han under femårsperioden lemnat åt eleverna vid härvarande folkskole-seminarium, — för hvilket ändamål Hernösands stadsfullmäktige upplåtit ett experimentalält af närmare två tunulands vidd, — håg och sinne för denna lika vackra som nyttiga handtering skall kunna väckas. Omkring 900 fruktträd uppgifvas emellertid hafva under qvinqvinniet blifvit planterade.

De *vinterfödda creaturens* antal uppgifves vid femårsperiodens slut sålunda: *Hästar* öfver 3 år 13,610 och under 3 år 1,073, *Oxar* 128, *Tjurar* 1,489, *Kor* 46,768, *Unghöt* 9,085, *Får* 61,446, *Getter* 17,734 och *Svin* 5,400.

Tab. Litt. A.

Markegångspriser.

	R:dr	R:mt	R å g		Korn	
			pr	kubikfot.	pr	kubikfot.
1861.....	2	70	2	25		
1862.....	2	70	2	20		
1863.....	2	70	2	20		
1864.....	2	55	2	10		
1865.....	2	60	2	10		

Till *kreatorsracens* förbättring hafva hingstar af Norsk race hållits landtbrukare tillhanda på Hushållnings-Sällskapets bekostnad; hvarjemte premier utdelats vid Sällskapets årliga sammanträden för vackra och väl vårdade kreatur, samt för väl inrättade och skötta ladugårdar. Vid Landtbruksskolan hafva Ayrshiredjur blifvit uppställda och af enskilde landtbrukare stammar af såväl Holländska, som Voigtlands-racer uppdragna. Den vanliga landtracen af kokreatur är liten till växten och behöfver, isynnerhet hvad angår köttansättning, upphjelpas genom croisering.

Af tvänne i Sällskapets tjenst anställda *mejerskor* har undervisning meddelats allmogen uti såväl kreaturens bättre utfodring, som ladugårdsprodukternas ändamålsenligare beredning, ehuru dessa personer, i anseende till foderbristen, som under de senare åren af femårsperioden vållat ett betydligt antal kreaturs nedslagtande, under denna tid varit mindre anlitade.

Ett bland de största hindren för jordbrukets inom länet uppbringande till hvad det kunde och borde vara ligger otvifvelaktigt i svårigheten att finna *arbetare* med håg och duglighet för landtmanna-arbeten, — ett förhållande, som sannolikt kommer att fortfara så länge trävaruhandteringen upptager de flesta och bästa arbetskrafterna.

Vanliga *årslönen* utgör:

för dräng i husbondes kost 100 à 200 R:dr, för piga i husbondes kost 60 à 100 R:dr.

Värdet af stat och lön för dräng 230 à 400 R:dr, för piga 150 à 337 R:dr.

Dagsverkspriser: Sommar-, mans- 1,25 à 2,50; qvins- 1 à 1,75.

» Vinter-, mans- 1 à 1,75; qvins- 0,37 à 0,88.

Vid länets *Landtbruksskola*, som ännu är förlagd å arrenderad jord vid hemmanet Hammar, — sedan det i sista femårsberättelsen omförmälda förslag, om skolans förflyttning till egendomen Johannisberg i Medelpad, förfallit, — har under de fyra senare åren af femårsperioden undervisning lemnats åt följande antal lärningar, nemligen:

År 1862	tio stycken, af hvilka, sedan en affidit, utexaminerats	9.
» 1863	»	2.
» 1864	»	3.
» 1865	»	6.

Af dessa tjugo utexaminerade elever hafva 12 erhållit rättarejänster, 1 öfvertagit eget jordbruk, 5 återvänt till hemmet, såsom föräldrarnes biträden, och 2 öfvergått till andra yrken. Skolan uppehålls af ett bolag, emot åtnjutande af statsanslaget, hvilket uppbares af föreståndaren, som dermed, jemte afkastningen af skolhemmanet samt bolagets tillskott, bestrider utgifterna. Till fyllnad uti den föreskrifna arealen har ett särskildt hemman anskaffats, för hvilket arrendet af Hushållnings-Sällskapet betalas; hvarförutom Hushållnings-Sällskapet vid de årliga examina bekostat premier till icke obetydliga belopp åt deraf förtjenta lärningar. Men oaktadt det ostridiga gagn som Landtbruksskolan medfört, synes dess på jordbrukets utveckling fördelaktiga inflytande icke af allmogen vara insedt. Bolagets uppoffringar för skolans upprätthållande torde vid arrendetidens slut, — omkring tre år härefter, — icke vidare få påräknas; och då Hushållnings-Sällskapets tillgångar äro ringa samt Landstinget visat obenägenhet för något anslag till skolans understöd, torde tyvärr vara att befara, att inom den nu ingångna femårsperiodens slut denna gagnande undervisningsanstalt upphört.

Såsom *understöd*, till följd af felslagna skördar, hafva under perioden af allmänna medel följande belopp utgått, nemligen:

1863 till Tåsjo socken..... R:dr 1,500,
utan återbetalningsskyldighet, jemlikt Kongl. Brevet den 13 Mars samma år.

1864	likaledes till Tåsjö socken	R:dr 1,500,
	deraf 1,000 R:dr såsom lån, emot gemensam ansvarighet för återbetalningen, och 500 R:dr utan återbetalningsskyldighet, enligt Kongl. Brevet den 8 Januari 1864.	
»	ytterligare till Tåsjö	» 3,000,
	utan återbetalningsskyldighet, på grund af Kongl. Brevet den 11 November 1864.	
1865	till Junsele socken	» 2,000,
	utan återbetalningsskyldighet, jemlikt Kongl. Brevet den 19 Juni 1865.	
»	till Bodums socken 100 tunnor korn, utan återbetalningsskyldighet.	
»	till Edsele socken 80 tunnor korn, utan återbetalningsskyldighet.	
»	till Björna socken 50 tunnor korn, utan återbetalningsskyldighet.	
»	till Gideå och Trehörningsjö församlingar 450 tunnor korn, deraf 50 tunnor utan återbetalningsskyldighet och 400 tunnor såsom lån emot gemensam ansvarighet.	
»	till Skorpeds socken 500 tunnor korn, såsom lån emot gemensam ansvarighet, allt på grund af Kongl. Brevet den 17 November 1865.	
	Tillsammans gåfvomedel i penningar	» 7,000,
	» » i spanmål 280 tunnor korn;	
	och såsom lån	» 1,000,
	samt 900 tunnor korn; varande samtliga dessa kommuner, till hvilka undsättning beviljats, att hänföra till fjellsocknarne inom länet.	
	Till utdikning af frostländig mark och sänkning af sjöar hafva under femårsperioden följande statsbidrag till ett sammanräknadt belopp af 29,715 R:dr Riksmünt beviljats, nemligen:	
	Till utdikning af frostmyror vid Skansnäs, Karbäckens, Brattbäcks och Storselets byar i Tåsjö socken, till en vidd af 326 tunnland och hvartill kostnaden är beräknad till R:dr 27,622,50, ett belopp af	R:dr 13,400,
	enligt Kongl. Brevet den 16 December 1864.	
	Till sänkning af sjön Lyngstern för utdikning af kringliggande frostländig mark i Tuna och Attmars socknar, till en areal af 126 tunnland, hvartill kostnaden är beräknad till R:dr 14,993,50	» 5,000,
	jemlikt Kongl. Brevet den 25 November 1864.	
	Till utdikning af den frostländiga Orrmyran vid Båltjernsby i Borgsjö socken, till 190 tunnlands vidd, för en kostnad af R:dr 1,998	» 800,
	jemlikt Kongl. Brevet den 17 Januari 1865.	
	Till sänkning af Själandssjön och utdikning af Själandsmyran vid Björnås i Nordingrå socken, till 60 tunnlands vidd, för en kostnad af R:dr 4,295,65	» 1,500,
	enligt Kongl. Brevet den 9 December 1864.	
	Till utdikning af frostländig sank mark kring Åsmyrbäcken vid Söråsens by i Selångers socken å 75 tunnlands vidd, för en kostnad af R:dr 1,964	» 800,
	enligt Kongl. Brevet den 3 Februari 1865.	
	Till utdikning af frostledande myror vid Granboda by i Borgsjö socken, hvarigenom 90 tunnland kunna till odling beredas, för en kostnad af R:dr 3,000	» 1,000,
	enligt Kongl. Brevet den 11 Augusti 1865.	
	Till utdikning af Stormyrn i Hernö socken, för en kostnad af R:dr 452	» 225,
	enligt Kongl. Brevet den 13 Juni 1865.	

Till utdikning af Lill- och Storsjöarne vid Westloning i Indals socken för en kostnad af R:dr 3,000	R:dr 1,200,
enligt Kongl. Brevvet den 8 December 1865.	
Till utdikning af sank mark i Näs by, Nordingrå socken, för en kostnad af R:dr 1,100	» 400,
enligt Kongl. Brevvet den 8 December 1865.	
Till utdikning af en myr vid Frostby i Alnö socken, för en kostnad af R:dr 490	» 150,
enligt Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 26 Augusti 1865.	
Till utdikning af Qväcklingesjön i Lidens socken af Medelpads fögderi ett anslag af	» 4,000,
och till sänkning af Gissjösjön i Gudmundrå socken	» 1,240,
båda dessa sistnämnda anslag på grund af Kongl. Brevvet den 27 Oktober 1865.	

Af dessa sålunda nådigst beviljade statsbidrag hafva under femårsperioden likväl endast en mindre del utgått, enär bidragen lyftas i vissa, i mån af arbetenas fortskridande, bestämda terminer, samt tiden för företagens fullbordande icke infaller förrän under loppet af åren 1867 och 1868.

Bland jordbrukets binärningar intager *väfnadsslöjden*, — som i Norra Ångermanlands fögderi och Tab. Litt. B. särdeles inom Nätra socken idkas för afsalu, men inom de öfriga båda fögderierna, till hufvudsaklig del, endast för husbehof, — ett icke ovigtigt rum. Det är emellertid att beklaga, att denna vackra husslöjd är i starkt aftagande, särdeles hvad angår de finare lärften, af hvilka i de fyra högsta klasserna ingen tillverkning under de sista 20 åren ägt rum, af orsaker som i sista femårsberättelsen äro angifna. De premiebelopp, som under femårsperioden utgått för den finare tillverkningen, utvisar följande tabell Litt. B.

Saltsjöfisket, hufvudsakligen af strömming, utgör en vigtig näringsgren för befolkningen i kustsocknarne, likasom fisket af lax, laxöring och sik i de stora elfvarne, om än mindre än tillföre, är ganska indrägtigt. I de talrika mindre elfvarne och strömdragen samt insjöarne fiskas dessutom ål, nejonögon, gädda, aborre och lake m. fl. fisksorter, ehuru mera för enskildt behof, än till afsalu.

För upphjelpande af laxfisket har under femårsperioden en normalanstalt för *laxodling* i Ångermanelfven kommit till stånd vid Östanbäcks by, hvilken underhålles genom statsanslag samt står under in-seende af Fiskeri-Assistenten Carl Byström. Dessutom har, under år 1865, genom Hushållnings-Sällskapets föranstaltande, antagits en, med bidrag af Landstingets medel aflönad, undervisare i fiskodling, med åliggande jemväl att hafva tillsyn öfver en, på Sällskapets bekostnad vid Saltviks by i Säbrå socken, inrättad *fiskodlingsanstalt*, för utkläckning af fiskyngel utaf höstetiden rommande fiskarter; och har Kongl. Maj:ts

Tab. Litt. B.

Tillverkad lärft, som erhållit premier.

År.	A l n a r l ä r f t.										Summa premier. R:dr R:mt.
	1:a klassen.	2:a klassen.	3:e klassen.	4:e klassen.	5:e klassen.	6:e klassen.	7:e klassen.	8:e klassen.	9:e klassen.	10:e klassen.	
1861	22,948	27,967	20,818	7,690	1,837	474	—	—	—	—	2,715,37
1862	15,868	20,187	12,750	7,003	1,426	144	—	—	—	—	1,916,05
1863	19,000	23,987	16,936	4,684	1,349	98	—	—	—	—	2,155,93
1864	12,504	17,017	11,218	3,786	448	79	—	—	—	—	1,469,99
1865	15,478	19,433	15,488	5,046	1,092	63	—	—	—	—	1,896,56
Summa	85,798	106,591	77,210	28,209	6,152	858	—	—	—	—	10,153,22
Jemförelse:											
1856—1860 tillverkades	94,677	133,862	132,378	70,933	17,341	4,156	—	—	—	—	16,138,33
1851—1855 "	140,786	184,033	164,487	96,931	28,356	5,688	—	—	—	—	21,902,87
1846—1850 "	146,486	172,868	162,013	111,774	33,919	7,444	—	—	—	—	22,582,99
1841—1845 "	175,489	230,058	194,974	125,569	34,202	8,557	—	—	—	—	27,288,08

Befallningshafvande, efter sammanträde med fiskeriägarne efter Angermanelfvens vattendrag, äfvensom allmänna ombud och dervid hållna öfverläggningar, ej mindre för betryggande af omförmälda fiskodlingsanstalters framgena bestånd och förkofran, än äfven för ordnandet i allmänhet af lax- och sikfisket efter elfven, till efterlefnad stadgat åtskilliga viktiga och för främjande af allas lika rätt nödiga, ehuru å högre ort öfverklagade bestämmelser, hvaribland må nämnas: att vid högt vite intet laxfiske, vare sig med ljuster eller på annat sätt, får i elfven idkas under tiden mellan den 31 Augusti och till årets slut; att nät och notar vid laxfångst ej må hafva maskor med mindre än 3 verkstums afstånd mellan knutarna, samt att, under tillåten tid från hvarje Lördagsafton kl. 6 till påföljande dag samma tid, alla fiskebyggnader skola stå öppna, samt alla nät, ryssjor och tinor, för fångst af lax, vara upptagna, så att fisken under denna tid lemnas tillfälle att fritt passera upp till sina lekplatser.

Skälfångst idkas numera föga af länets innevånare.

Tab N:o 4. C) *Skogshushållning*. Rörande skogsmarkens beskaffenhet och växtlighet m. m. åberopas senast afgifna femårsberättelse, och i afseende å skogarnas areal och afverkningsbelopp under femårsperioden hänvisas till bifogade tabell N:o 4. För exporten af trävaror redovisa här nedan intagna uppgifter från tullkamrarna. Tab. Litt. E och Tab. Litt F.

Ehuru länet numera, enligt hvad i sista berättelsen omförmäles, erhållit skogs- och jägeribetjening, har någon ordnad skogshushållning å kronoskogarna ännu icke kommit till stånd; men genom skogs- och jägeritjenstemännens verksamhet hafva under qvinqvennet dels kartor med beskrifningar öfver länets samtliga kronoskogar blifvit upprättade, dels förslag, efter föregångna undersökningar, afgifvits om vissa kronoskogars bibehållande såsom kronoparker, dels kronoparken Boda blifvit till rationel behandling indelad, dels uppskattning och indelning ägt rum af åtskilliga kronoskogar, som enskilde sågverksägare för mistad stockfångst erhållit, dels ock ej mindre flera kronohemmans och nybyggens, än äfven enskilde sågverksägares skogar blifvit undersökta och beskrifna samt afverkningsförslag å någon del deraf uppgjorda; och har inom Mo sågverks skogar början blifvit gjord att med insamlandet af skogsfrö beså de derstädes befintliga kala brandfälten.

En del af länets bruks- och sågverksägare hafva antagit "skogsmän" för förvaltningen af sina skogar, men någon ordnad skogshushållning har, med undantag af Björkå bruks- och sågverks skogar, der hvarken möda eller kostnad under senare åren i och för detta ändamål sparats, ännu icke blifvit införd.

Enligt hvad i sista femårsberättelsen redan är anmärkt, anlades, under år 1861, *Sillre Skogsskola* i Lidens socken af Medelpads fögderi, och undervisningen derstädes började den 1 Oktober samma år, samt har, utan afbrott, i föreskrifven tid och ordning, under qvinqvennet fortgått. Fri undervisning har, jemlikt Kongl. Maj:ts nådiga Stadga för Skogsläroverken den 25 Maj 1860, årligen åtnjutits af 10 ynglingar, samt af tvänne, nemligen en under 1862 och en under 1864, mot betalning; och hafva under

år 1861	7,
» 1862	11,
» 1863	10,
» 1864	11 och
» 1865	9 lärlingar blifvit utexaminerade,

hvarvid kursen, som hvarje år börjats den 1 Oktober, året derpå afslutats med examen den 15—20 Juni.

Tabb. Litt. C o. D. För att gifva ett ungefärligt begrepp om den storartade skala, hvaruti *trävaruhandteringen* här i länet bedrifves, hafva här nedan intagna tabeller öfver årliga afverkningen, i medeltal, under femårsperioden, vid ej mindre ångsågarna än äfven en del vattensågar blifvit uppgjorda, utvisande att icke

mindre än 616,198 tolfte plank och bräder till ett värde af 3,690,210 R:dr R:mt ensamt vid dessa inrättningar årligen under perioden tillverkats.

Tab. Litt. C. Uppgifter angående tillverkningen vid ångsågarne åren 1861—1865.

Ångsågar.	Ramar		Årligt medeltal för åren 1861—1865.					Anmärkingar.
	dubbla.	enkla.	Antal försågade timmer.	Tillverkning i tolfte, plankor, battens o. bräder.	Tillverkningen utförd i kubikfot.	Tillverkningsvärde. R:dr R:mt.	Antal vid sågen sysselsatta arbetare.	
<i>Medelpads fögderi.</i>								
Söråker	—	2	30,000	9,800	196,000	99,000	20 à 40	1 kantsåg.
Ålafors	2	—	61,500	15,000	369,100	156,000	50	2 kantsågar.
Wifsta varf	2	1	47,000	16,000	375,000	160,000	45 à 50	2 d.o. Tillverkningen af timmer från endast egna skogar upptagen.
Skönvik (anlagd 1863)	—	8	111,700	28,000	838,000	301,600	60 à 70	2 d.o.
Sunds	2	—	50,000	14,560	311,400	108,600	23 à 50	2 d.o.
Tunadals	—	4	35,000	10,950	250,000	91,600	50	1 d.o. Sågen ombyggdes 1864. Från 2 till 4 enkla ramar.
Ortviken eller Killingholmen (anlagd 1862)	—	2	19,000	5,622	136,700	40,000	15	1 d.o.
Skönsmon	2	—	4,600	14,000	330,000	150,000	50 à 60	2 d.o. Tillverkningen af egna skogar.
<i>Södra Ångermanlands fögderi.</i>								
Sanna	—	2	20,000	3,000		50,000	25	1 kantrissa. Nedbrann år 1863.
Hernösands ångsåg	2	—	58,162	9,610		144,150	50 à 60	1 kantsåg.
Locknö	2	—	33,673		330,000	120,000	25 à 50	1 d.o.
Sandö	2	—	90,000	24,000	400,000	160,000	90 à 120	1 d.o. Afbrände 1862.
Mariebergs	2	2	120,000	36,000	600,000	250,000	125 à 150	3 d.o. Anlades 1862.
Kungsgårds	2	—	50,000	160,000	270,000	110,000	70 à 100	1 d.o. D:o 1861.
Kramfors	—	2	45,723	13,955		110,000	150 à 200	1 d.o.
Bollsta	2	—	43,000	14,000	335,000	90,000	125 à 200	1 d.o.
Nyviks (öppnades d. 2/9 1865)	2	—	8,000	2,800		13,000	11	
<i>Norra Ångermanlands fögderi.</i>								
Strängö	1	—	20,500	5,900	127,000	54,500	10	
Bjästa	2	—	S ä r s k i l d u p p g i f t s a k n a s.					
Domsjö (anlagd 1865)	—	2	U p p g i f t s a k n a s.					1 kantrissa.
Summa	25	25	847,858	383,197	4,868,200	2,208,450	994 à 1,311	

Tab. Litt. D. Uppgifter angående tillverkningen vid en del vattensågar 1861—1865.

	Ramar		Medeltal för åren 1861—1865.					Anmärkingar.
	enkla.	dubbla.	Antal försågade timmer.	Tillverkning i tolfte, plankor, battens o. bräder.	Tillverkningen utförd i kubikfot.	Tillverkningsvärde. R:dr R:mt.	Antal af vid sågen sysselsatta arbetare.	
<i>Medelpads fögderi.</i>								
Galtström	—	6	11,399	3,633		16,603	24 à 30	
Matfors	12	—	135,000	46,460	863,445	324,200	130	2 kantsågar. Tillverkningen af egna skogar.
Sörfors	2	—	34,000	8,570	105,360	137,000	28	
Johannisfors	—	2	10,000	2,000		36,000		1 gång endast 1 år af femårsperioden.
Lagfors	—	2						Uppgift saknas.
Uddefors	2	—	15,000	3,300		18,000	12	1 kantsåg.
Norafors	—	2	2,539	872		3,516	8	1 d.o.
Fagerviken	2	—	9,700	1,620	51,000	16,200	16	
Iudal	—	2	14,500	3,000		18,000	25 à 35	1 d.o.

Af förestående tabell öfver tillverkningen vid ångsågarne inhemtas, att tvänne af dem, nemligen Sandö och Sanna ångsågar, under femårsperioden afbrunnit, men icke desto mindre har antalet, som under förra femårsperioden utgjorde 10, nära fördubblats; och af vattensågarne, som i sista berättelsen uppgifvas till ett antal af 406, hafva flera blifvit ombyggda och utvidgade samt en och annan ny tillkommit, hvaremot, så vidt känt är, icke någon blifvit nedlagd.

Fortsättning af **Tab. Litt. D.***Tillverkningen vid vattensågar.*

	Ramar		Medeltal för åren 1861—1865.				Anmärkningar.	
	enka.	dubbla.	Antal försågade timmer.	Tillverkning i tolfter, plankor, battens o. bräder.	Tillverkningen utförd i kubikfot.	Tillverkningsvärde. R.dr R.mt.		Antal af vid sågen sysselsatta arbetare.
Myssjö	2	—	2,000	300	3,000	2,700	4	Tillverkningen af egna skogar.
Oxsjö	2	—	11,300	2,200	66,000	19,000	10 à 20	
Sillre	2	—	20,000	5,000		30,000	25 à 35	
Norå	2	—	4,000	1,000	30,000	6,000	10	
Farbäck	—	2	3,000	450		6,000	25	
Österström	1	—	1,200	200	6,300	2,000	6	
<i>Södra Ångermanlands fögderi.</i>								
Kramfors	—	2	13,854	2,143		34,900		Öppnades 1865.
Bollsta	—	4	44,000	13,400	335,000	90,000		
Loo	—	2	20,000		135,000	50,000	50 à 70	
Björkä	—	2	15,745	3,891		123,588	20 à 25	
Forsse	—	2		3,258				
Graininge	—	2		1,009				
Öfvergård	—	—		1,928				
Knäsjö	—	—		755				
Brunne	—	2	12,000	2,000		28,000	34 à 40	
Hellgum	2	—						
Åms & Hulte	3	—	5,000	800		11,000	10 à 15	
Westansjö	—	2	2,000	350		4,500	5	
Sörgården	3	—	10,000			36,000	40	
Spelbäle	—	2	4,000	700		9,000	8	
Ramsås	2	—	12,000	2,500		40,000	25	
Hansjö	1	—	2,000	350		4,500	25	
<i>Norra Ångermanlands fögderi.</i>								
Husom	12	—	60,000	18,500	259,000	90,600	72	2 kantsågar.
Mo	4	—	43,642	72,312	129,226	46,578	42	2 d.o.
Fors i Själevads socken	2	—	8,000	2,500	55,000	15,000	25 à 30	{ Afverkningen vid Bjästa ångsåg inberäknad i motstående.
Fors i Nätra socken	2	—	80,000	14,855		175,720		
Bjästa	—	2						
Brynge	1	—						
Drömme	2	—						
Näske (anlagd 1862)	2	—	24,578	3,900		24,855	34	
Gladomsfors	2	—						
Utanlandsjö	2	—	29,500	1,215	38,000	11,000	15 à 18	Öppnades 1864.
Forsbro	2	—	10,000	2,200	45,000	13,000	12 à 14	
Inviksfors	2	—	11,000	1,550		10,800	6 à 8	
Törna	1	—	4,000	700		5,000	5 à 6	
Walla	1	—	9,000	1,280		10,000	6 à 7	Varit i gång endast under år 1865.
Qvarnbäck	2	—	12,000	2,000		12,000	10	
Käxed	1	—	2,500	300		2,500		
Summa	76	38	708,457	233,001	2,121,331	1,483,760	767 à 853	

Öfver *utskeppningen* till utrikes orter af skogseffekter, under femårsperioden, hafva Tullkamrarne i Hernösand och Sundsvall meddelat följande uppgifter.

Tabb. Litt. E o. F.

Ehuru å de, genom skogseldar och svedjande, afbrända markerna, rik tillgång på tjäraved finnes, idkas dock *tjärubräkning* föga af länets innevånare. Under femårsperioden har af denna vara utskeppats:

Inom Hernösands tullkammardistrikt 1,658 tunnor och 3,354 centner.
 » Sundsvalls d:o 304 » och 210 »

För *tulluppbörden* under qvinqvenniet redogöres i nedan intagna tab. Litt G och Litt. H. Tabb. Litt. G o. H.

Tabellerna N:ris 5 och 6 utvisa antalet *dödade rofdjur* och *af rofdjur dödade husdjur*, under Tab. N:ris 5 o. 6. perioden. De i förstnämnda hänseendet från Landt-Ränteriet utbetalda premier uppgå till ett belopp af

Tab. Litt. E. *Utskeppning af skogsalster från Hernösand.*

		1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	Summa.
Plankor och bräder af furu och gran.....	tolfter	192,994	199,053	208,301	—	—	600,348
	kubikfot	—	—	—	5,114,188	7,202,866	12,317,054
Bjelkar och sparrar d:o d:o	stycken	21,231	24,955	32,802	—	—	78,988
	kubikfot	—	—	—	975,980	1,276,673	2,252,653
Plank- och brädstump d:o d:o	tolfter	17,348	22,358	36,539	—	—	76,245
	värde, R:dr R:mt	—	—	—	10,760	14,865	25,625
Spiror.....	stycken	1,941	1,416	1,195	698	382	5,632
Årännen	»	1,898	2,554	3,160	1,699	1,140	10,451
Brandstakar	»	1,440	912	1,152	-65	1,142	4,711
Bärlingar	»	—	276	228	168	—	672
Ved.....	famnar	421	564	1,183	14	—	2,182
Pumpträd	stycken	—	20	—	—	—	20

Tab. Litt. F. *Utskeppning af skogsalster från Sundsvall.*

		1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	Summa.
Plankor och bräder	tolfter	124,406	126,805	171,552	—	—	422,763
	kubikfot	—	—	—	4,615,680	6,132,860	10,748,540
Bjelkar och sparrar	stycken	238,069	241,718	288,565	—	—	768,352
	kubikfot	—	—	—	6,088,132	6,019,103	12,107,235
Plank- och brädstump	tolfter	83,745	33,918	60,733	—	—	178,396
	värde, R:dr R:mt	—	—	—	27,954,88	23,732,50	51,687,38
Timmer osågadt	stycken	20,333	42,051	51,030	44,380	76,196	233,990
Spiror.....	»	600	755	998	2,082	471	4,906
Brandstakar och bärlingar	»	2,238	4,613	3,889	3,256	4,219	18,215
Årännen	»	1,802	6,438	6,365	3,696	6,374	24,675
Ved.....	famnar	144	233	142	421	397	1,337

Tab. Litt. G. *Hernösands Tullkammars uppbörd.* **Tab. Litt. H.** *Sundsvalls Tullkammars uppbörd.*

År	R:mt	R:dr		År	R:mt	R:dr	
1861			64,239 02	1861			216,964 79
» 1862			74,399 17	» 1862			207,592 26
» 1863			100,647 75	» 1863			241,098 64
» 1864			101,236 27	» 1864			193,896 21
» 1865			99,292 28	» 1865			201,243 91
Summa R:mt R:dr			439,814 49	Summa R:mt R:dr			1,060,795 81

1,483: 25 Riksdaler Riksmünt, hvarvid tillika torde böra nämnas, att Landstinget för dödande eller fångande af björn stadgat en särskild belöning af 50 Riksdaler Riksmünt.

Tab. N:o 7. D) Bergs- och Brukshandtering. Inom länet finnas följande jernverk:

<i>Medelpads fögderi.</i>		<i>Södra Ångermanlands fögderi.</i>	
Galtström i Njurunda socken med 4 härdar o. 1 masugn.		Björkä i Öfverlänns socken	med 2 härdar.
Lögdö i Timrå socken	} med 4 härdar och 1	Forsse i Långsele	» 3 »
Lagfors i Ljustorps »		» 3 »	
Sulå i Indals »	masugn.	Graninge i Graninge kapellförsaml.	» 3 »
Matfors i Tuna »	» 3 härdar.	Gålsjö i Boteå socken	» 3 »
Norafors i Sättna »	» 1 härd.	Sollefteå i Sollefteå »	» 1 härd.
Sörfors i Attmar »	} » 5 härdar och 1	Westanå i Wiksjö »	» 1 »
Gryttjern i d:o »		masugn.	Utansjö i Högsjö »
Johannisfors i d:o »			1 masugn.
Torpshammar i Torps »	» 1 härd.	Bollsta i Ytterlänns »	» masugn.
Åviken i Hässjö »	» 1 »		
hvertill komma: Mohögs gjuteri och		<i>Norra Ångermanlands fögderi.</i>	
Petersbergs manufakturverk, båda invid Sundsvall.		Gideå i Gideå socken med 4 härdar, och	
		Mo i Mo » » 1 härd.	

Enligt Kongl. Kommerce-Kollegii underdåniga berättelse för år 1865 angående Bergshandteringen, har under nämnde år tillverkningen utgjort:

Af Tackjern	tillhopa 73,176 centner 22 æ.
» Gjutgods	» 3,297 » 31 »
» Stångjern	» 85,770 » 60 »

Till utrikes orter hafva, jemlikt Tullkamrarnes uppgifter, blifvit utskeppade:

Från Hernösands Tullkammare-distrikt.

		Stångjern.	Spik.	Tackjern.
År 1861	centner	14,667.	—	—
» 1862	»	4,365.	13.	—
» 1863	»	15,861.	50.	960.
» 1864	»	28,411.	7.	—
» 1865	»	24,624.	—	—
	tillhopa centner	87,928.	70.	960.

Från Sundsvalls Tullkammare-distrikt.

År 1861	26,550 centner	16 æ stångjern.
» 1862	28,401 »	44 » »
» 1863	30,706 »	12 » »
» 1864	28,173 »	21 » »
» 1865	25,860 »	31 » »
	tillhopa centner	139,691 » stångjern.

Dessutom har från Fröstdahls numera nedlagda nickelgrufva under år 1864 utskeppats 1,200 centner nickelmalm.

Af härofvän uppräknade stångjernsverk har det vid Utansjö under femårsperioden blifvit anlagdt, hufvudsakligen för tillgodogörande af skrotjern från masugnen.

I öfrigt hänvisas till tabellen N:o 7, som äfven redogör för förhållandet med *fabriker, manufakturer och handverk*.

Bränvinsbränning har under perioden icke inom länet idkats.

4. Kommunikations-anstalter och varubyten.

I afseende å det fortfarande behovet af kommunikationsanstalternas inom länet upphjelpande, åberopas hvad i sista femårsberättelsen i detta ämne är yttradt.

A) *Landkommunikationer*. Under femårsperioden hafva följande vägförbättringar, för hvilka statsbidrag beviljats, blifvit fullbordade, nemligen:

Vägomläggning förbi Stads- och Bybackarne nära Sundsvalls stad, för en kostnad af R:dr 28,062, med statsbidrag af	R:dr 18,500.
Vägomläggning förbi Frånö och Nylands gästgifvaregårdar, för en kostnad af R:dr 47,570, med statsbidrag af	» 31,500.
Färjroddens öfver Ångermanelfven förflyttande från Nylands till Hammars gästgifvaregård, med statsbidrag af	» 3,000.
Förbättring å en af menigheterna nyanlagd väg från Borgsjö sockens gräns till Holmsjön i Hafverö socken, för en kostnad af R:dr 11,165: 58, med statsbidrag af	» 5,000.
Omläggningar och förbättringar å vägen emellan Mo och Bredbyns gästgifvaregårdar, utgörande i längd 65,946 fot, för en kostnad af R:dr 23,326: 64, med statsbidrag af	» 6,000.
Med fullbordande af vägomläggningarne till backars undvikande, inom Selångers och Sättna socknar, i längd 23,092 fot, dertill kostnaden är beräknad till R:dr 19,500 och statsbidrag beviljadt till ett belopp af	» 13,000,

är deremot anstånd medgifvet till den 1 Oktober 1867.

Det i sista femårsberättelsen omförmälda förslag till kommunikationsleds öppnande emellan Bräcke i Jemtland och Sundsvall, medelst chaussé-anläggning och kanalisering, har under femårsperioden kommit till stånd, sedan, jemlikt Kongl. Brevvet den 11 December 1863, anslag beviljats:

För chaussé-anläggning emellan Bräcke och Torpsjön, hela den derfor beräknade kostnaden, eller R:dr 148,000, och för kanalisering utefter Ljunga elf, emellan Torp- och Stödesjöarne, ungefärligen $\frac{2}{3}$ delar af kostnadsbeloppet eller

» 105,000,

alltså tillsammans R:dr 253,000,

såsom anslag utan återbetalningsskyldighet; bärande företaget, som utföres af ett Aktie-Bolag, enligt det af Kongl. Maj:t, genom nådiga Brevvet den 16 September 1864, gillade kontrakt, vara fullbordadt till den 1 Oktober 1867.

Rörande väganläggningen mellan Fredrika kyrka i Westerbottens län och Björna kyrka i Wester-Norrlands län, hvarom i sista femårsberättelsen jemväl förmäles, torde här böra meddelas, att, sedan Kongl. Kammar-Kollegium genom utslag den 20 Juni 1861, med upphäfvande af Konungens Befallningshafvandes utslag den 29 September 1860, återförvist frågan om denna väganläggning till ny behandling, samt Konungens Befallningshafvande, efter det vederbörande blifvit inför Själevads Härads-Rätt ånyo hörda och Härads-Rätten betänkande meddelat, medelst utslag den 4 Juni 1864, på anförda skäl förpligtat Själevads och Mo socknars vägbyggnadsskyldige att, gemensamt med Björna socknemän, efter skatt deltaga i anläggning och underhåll af väg till sexton fots bredd från Aspsele-forsen till Björna kyrka, i enlighet med deröfver af Kommissions-Landtmätaren Engblom upprättad, godkänd plan, och sådant utan rättighet till uppbärande af vägpenningar samt oberoende deraf, huruvida statsbidrag, till underlättande af väganläggningen, kunde tillvägbringas eller icke, så har Kongl. Kammar-Kollegium, hvarest besvär blifvit anförda,

genom utslag den 2 November 1865, funnit skäl icke vara anfördt, som kunde verka annan ändring i Konungens Befallningshafvandes öfverklagade utslag, än att, med afseende på den betydliga kostnad, som för anläggning af ifrågavarande väg erfordrades, vederbörande vägbyggnadsskyldige hemmansinnehafvare icke kunde förpligtas att efter skatt deltaga i anläggning och underhåll af oförmälda väg, derest ej bidrag af statsmedel motsvarande minst hälften af den för väganläggningen beräknade kostnad, enligt af Kommissions-Landtmätaren Engblom upprättadt förslag, dem tillgodokomma; varande emot sistberörda utslag underdåniga besvär jemväl anförda, hvilka ännu icke blifvit af Eders Kongl. Maj:t pröfvade.

Sedan Kongl. Maj:t, i anledning af ingifven underdånig ansökning om utförande på statens bekostnad af mätningar och undersökningar för utarbetande af plan till ny kommunikationsleds öppnande emellan Sollefteå och Norge, för beredande af direkt väg mellan Bottniska viken och Westerhafvet, medelst nådigt Bref till Styrelsen för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader, den 20 Mars 1858, anbefallt Styrelsen, att, om undersökningarne kunde verkställas för skälig kostnad, derom successivt gå i författning, samt Styrelsen uti skrifvelse den 2 November 1863 till Konungens Befallningshafvande öfverlemnade ett af Majoren m. m. C. Adelsköld utarbetadt betänkande och kostnadsförslag, det senare beräknadt till 381,600 Riksdaler, i ändamål att deröfver höra i frågan intresserade menigheter inom Wester-Norrlands och Jemtlands län, så hafva, vid sammanträden inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, dels i Sollefteå den 27 Januari 1864, dels i Hernösand den 22 Juni samma år, vederbörande menigheter blifvit i ämnet hörda, hvarvid likväl något annat definitivt beslut icke kunnat åstadkommas, än att till en början undersökning på statens bekostnad, dels i och för anläggning af en så kallad kärrväg emellan Ramsele socken i Wester-Norrlands län och Ströms socken i Jemtlands län, dels för vinnande af ändring i planen för den stora kommunikationslinien, skulle söka tillvägbringas; och har Konungens Befallningshafvande, i skrifvelse till Styrelsen för Väg- och Vattenbyggnader den 6 Augusti 1864, härom gjort framställning, — i anledning hvaraf Styrelsen i skrifvelse den 24 Januari 1865 förklarar sig finna ändamålsenligast, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förordnar undersökningsförrättare och låter påbörja och ordna vägundersökningen, med hänsyn till det belopp, som till kostnadens bestridande kunde blifva ställt till Konungens Befallningshafvandes disposition; varande, sedan medel till undersökningskostnadens betäckande erhållits, förordnande för Extra Distrikts-Adjutanten Kaptenen m. m. E. T. F. Nordbeck att ifrågavarande vägundersökning verkställa, af Konungens Befallningshafvande under den 13 September 1865 utfärdadt, utan att hitintills någon redogörelse för förrättningen till Konungens Befallningshafvande inkommit.

Under femårsperioden hafva undersökningar blifvit verkställda och planer upprättade till förbättringars åvägbringande å allmänna landsvägen från Bergviksbro genom Helsingland, Medelpad och Ångermanland till Westerbottens länsgräns; och sedan vederbörande menigheter blifvit socknevis öfver vägförbättringsplanerna hörda samt handlingarna till Styrelsen för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader den 7 November 1865 insända, har Styrelsen i skrifvelse den 14 Februari 1866 meddelat, hurusom Kongl. Maj:t under den 2 i sistnämnda månad täckts i nåder besluta: "att de utarbetade planerna till omläggningar å ifrågavarande landsvägssträckning skola hos Styrelsen för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader förvaras; hvarvid Styrelsen i det generalförslag öfver allmänna arbeten, som det åligger Styrelsen att före nästa riksdag till Kongl. Maj:t afgifva, borde upptaga *de delar* af dessa anläggningar, som, med afseende å vederbörande kommuners fattade beslut om bidrag till verkställandet, kunna finnas böra till erhållande af statsunderstöd för utförandet förordas."

Efter det, under femårsperioden, planer och kostnadsförslag blifvit uppgjorda för väganläggning från Ramsele sockengräns genom Fjellsjö och Bodums socknar till Täsjö kyrka, samt, enligt Kongl. Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsens den 24 sistlidne Juli till Konungens Befallningshafvande aflättna skrifvelse, Rikets senast församlade Ständer beviljat ett anslag utan återbetalningsskyldighet för denna väganläggning

af 76,250 Riksdaler, deraf 25,000 Riksdaler skulle utgå under år 1867; så har, efter femårsperiodens slut, kontrakt om detta arbetes utförande, under den 23 nästlidne November, blifvit i nåder godkändt.

Af öfriga i sista femårsberättelsen omförmälda vägförbättringsföretag, till hvilka planer och kostnadsförslag blifvit uppgjorda samt af menigheterna godkända, hvilka ännu i Styrelsens för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader arkiv oåtgärdade, frågorna om vägomläggning dels emellan Nässlands och Weda gästgifvaregårdar och dels emellan Hellgums bro och Marks gästgifvaregård.

Ett talande bevis på landkommunikationernas inom länet ofullständighet utgör den stora mängd *färjor*, — dessa så föga tidsenliga kommunikationsmedel, — hvilka finnas till ett antal af icke mindre än 16 stycken, enligt hvad af förra femårsberättelsen inhämtas, och sådant oaktadt en mängd större *broar* öfver de talrika vattendrag, som afbryta landsvägarne, blifvit anlagda på menigheternas egen bekostnad, utan bidrag af statsmedel.

Tabellen N:o 8 utvisar antalet *gästgifvaregårdar* och skjutsombytningsställen. Af dessa hafva icke Tab. N:o 8. mindre än 14 under femårsperioden tillkommit till följd af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes under den 31 December 1859 upprättade och af Kongl. Maj:t medelst nådigt Utslag den 11 December 1862 fastställda skjutsreglering inom Södra Ångermanlands skjutsdistrikt, hvilket, jemte fögderiet med samma namn, äfven innefattar Nordingrå härad af Norra Ångermanlands fögderi. För Medelpads fögderi är ny skjutsreglering, under den 29 December 1862, af Konungens Befallningshafvande jemväl uppgjord, men denna reglering är ännu, till följd af anförda besvär, beroende på Kongl. Kammar-Kollegii pröfning. Vid de allra flesta gästgifverierna bestrides skjutsningen medelst entreprenad och till lättnad i skjutsningstungan för de skjutslag, der bidragen till entreprenad-skjutsen utgått å *landet* med mera än 16 Riksdaler på helt förmedlat mantal och i *stad* med mer än 24 Riksdaler för hvarje fullt hundratal af stadens innevånare, hafva, jemlikt Kongl. Brevet den 22 September 1865 och den 22 September 1866, af dertill utaf Rikets Ständer, vid de tvänne senast förflutna Riksdagarne, anvisade medel, blifvit utbetalde:

För år 1864	R:dr 11,401: 91
och » » 1865	» 9,969: 49.

Kronobrefbäring utgöres inom Medelpads och Norra Ångermanlands fögderier af dertill, i sammanhang med skjutsregleringarne, indelade hemman; hvaremot, inom Södra Ångermanlands fögderi, någon ordnad kronobrefbäring från äldre tider, till stort men för ärendenas gång, icke funnits, utan bestrides ännu genom kronobetjeningens försorg. Flera förslag till ordnande af denna angelägenhet hafva blifvit väckta, af hvilka ännu icke något kommit i stånd.

Till följd af Kongl. Brevet den 12 Februari 1864 har, i afseende å *postföringen*, som förut bestridts dels af posthemmanen, dels med gästgifvareskjuts och dels efter ackord, den förändring blifvit vidtagen, att, med indragning af posthemmansskjutsen å postlinierna Gefle—Hernösand och Sundsvall—Östersund, postbefordringen å dessa linier besörjes med postdilgens emellan Gefle och Sundsvall vintertiden och emellan Sundsvall och Östersund hela året. Sommartiden befordras posterna numera till hufvudsaklig del medelst ångbåtar.

B) *Sjökommunikationer*. Om, i afseende på landkommunikationerna, Wester-Norrlands län, till följd af landets kuperade beskaffenhet, är jemförelsevis vanlottadt, så har länet, beträffande vattenkommunikationerna, blifvit destomera af naturen gynnadt, — en förmån, som likväl inskränkes af de långa vintrarna. Oberäknadt den stora fördel de många elfvarna och talrika vattendragen erbjuda för trävaruflottningen, och för hvilket ändamål årligen genom rensningar och vattenbyggnader nya flottningsleder beredas, trafikeras numera både Indalselven och Ljungaelfven i Medelpad samt Moelfven i Norra Ångermanland med ångfartyg, — ett förhållande, som sedan flera år tillbaka ägt rum i Ångermanelfven, å hvilken tvänne ångfartyg, "Matths Kjørning" och "Fänrik Stål", hvardera om 60 hästars kraft, dagligen under sommarmåna-

derna göra turer emellan Hernösand och Sollefteå; hvarförutom ägarne af Hernösands ångsåg samt af ej mindre Kramfors och Kungsgårdens sågverk, än äfven Bollsta bruk, förskaffat sig egna ångbåtar, dels för bogsering af timmerflottor och fartyg och dels för egna varutransporter. Efter hafskusterna hafva ångfartygen "Chapman", "Niord", "Berzelius" och "Thule" fortfarande gjort reguliera turer emellan hufvudstaden och de Norrländska städerna samt Örnsköldsvik. Dessutom hafva städerna Hernösand och Sundsvall egna ångbåtar, den förra en, nemligen "Hernösand II", om 100 hästars kraft, och den senare tvänne, nemligen "Gustaf II Adolf", om 100, och "Sundsvall" om 80 hästars kraft, hvilka göra reguliera turer, "Hernösand II" emellan hufvudstaden, Hernösand och Örnsköldsvik, samt "Gustaf II Adolf" och "Sundsvall" emellan Stockholm och Sundsvall. Emellan hamnarna i Medelpad hafva härförutom ångbåtarne "Gustaf Wasa", "Sylfid", "Thor" och "Svartvik" underhållit trafiken.

För upprensning af Indalselfven, hvilken derigenom skulle kunna befaras från Klingerfjärden vid Östersjön till Utanede by i Jemtland, har, jemlikt Kongl. Brefvet den 11 December 1863, beviljats ett anslag af 31,000 Riksdaler. För utförande af detta företag har ett bolag bildats af personer, bosatta i Sundsvalls stad samt inom Indals och Lidens socknar af Wester-Norrlands län, äfvensom Fors och Ragunda socknar i Jemtlands län, under benämning af "Indalselvns Kommunikations-Aktie-Bolag"; hvarjemte menigheterna inom förenämnda fyra socknar förbundit sig att, i händelse bolaget skulle brista i sitt åtagande att för framtiden underhålla den genom upprensningen åstadkomna farleden och sakna tillgångar att detta åliggande fullgöra, samma underhållsskyldighet öfvertaga; och har rensningsarbetet under femårsperioden fortskridit så, att redan under sommaren 1865 elfven kunnat till en sträcka af omkring 3 mil befaras med den af bolaget för ändamålet anskaffade ångbåten "Indal" om 12 hästars kraft.

Under femårsperioden har rensningsarbetet i Ångermanelfvens södra gren, i ändamål att bereda flottled i detta vattendrag ofvanom Sollefteå, dit elfven är segelbar, blifvit, i öfverensstämmelse med den af Kongl. Maj:t den 15 Mars 1861 godkända arbetsplan, med statsanslag af 26,000 Riksdaler, fullbordadt.

Angående kommunikationsleden emellan Bräcke gästgifvaregård och Sundsvalls stad, hvarmed afses såväl chaussé-anläggning, som kanalisering af Ljungaelf, är häröfvan, i fråga om landkommunikationerna, nämnt; hvadan här endast bör tilläggas, att arbetet under femårsperioden fortgått med den drift, att elfven under sistlidne sommar kunnat till en del befaras med ångbåtar, nemligen "Ljungan", tillhörande bolaget, och "Marmen", som äges af enskild person.

Till de i sista femårsberättelsen omförmälda *kusthamnar*, uppgående till ett antal af 41, af hvilka en del likväl endast äro fiskehamnar, upptagas här ytterligare följande dels äldre, i förra berättelsen utglömda, dels under qvinqvenniet tillkomna kusthamnar och lastageplatser, nemligen:

- Domsjö* i Själevads socken, med 7 à 10 fots vatten vid lastbryggan och 5 famnars djup i hamnen, som är god;
- Strängön* i Nätra socken med 8 fots vatten vid lastbryggan och 20 fots djup i hamnen;
- Marieberg* i Bjerträ socken, med 12 fots vatten vid lastbryggan och 15 famnars djup på redde;
- Nyvik* i Bjerträ socken med 18 fots vatten vid lastbryggan och 5 famnars djup i hamnen;
- Lästaviken* i Ytterlännäs socken, med 6 famnars djup på redde;
- Sandviken* i Bjerträ socken med 5 famnars djup på redde;
- Rocke* i Högsjö socken med 8 fots djup vid lastbryggan och 6 famnars djup på redde;
- Utansjö* i Högsjö socken, vid utloppet af Ångermanelfven, med 10 fots vatten vid lastbryggan och 8 famnars djup på redde;
- Åland* i Säbrå socken, med 4 fots vatten vid lastbryggan och 4 famnars djup på redde;
- Hofudden* vid norra ändan af Alnön, med 5 à 6 famnars djup på redde;
- Essviken* i Njurunda socken, med 9 à 12 fots vatten vid lastbryggan och 13 famnars djup på redde;

Stockstrand i Njurunda socken, med 10 à 13 famnars djup på redde; och

Klampenborg i Njurunda socken, med 13 à 14 fots vatten vid lastbryggan och 12 à 13 famnars djup på redde.

I öfrigt anmärkes, att lastbryggan vid *Hernösand* under qvinqvenniet blifvit tillbyggd med 123 fot i längd och hamnplatsen betydligt utvidgad. Att hamnen är utmärkt god och kan rymma en hel flotta, torde vara en känd sak.

Följande *taxor*, på grundpenningar och hamnafgifter, hafva under femårsperioden blifvit utfärdade, nemligen:

För Kramfors lastageplats, jemlikt Kongl. Brevvet den	2 Maj	1862,
» Söråkers » » » »	30 »	1862,
» Alafors » » » »	16 Juli	1862,
» Domsjö » » » »	14 November	1862,
» Örnsköldsviks » » » »	4 September	1863,
» Tunadals » » » »	15 Januari	1864,
» Fillands » » » »	15 »	1864,
» Köpmanholmens » » » »	12 Februari	1864,
» Kubikenborgs » » » »	3 Juni	1864,
» Bollsta » » » »	8 Juli	1864,
» Kårsta och Mons » » » »	29 »	1864,
» Klampenborgs » » » »	11 Augusti	1865.

För farten å *Hernösands* kanal har, på sätt i sista femårsberättelsen redan är anmärkt, taxa blifvit utfärdad, på grund af Kongl. Brevvet den 18 Oktober 1861. Dessutom äro taxor utfärdade för färjrodden öfver Ångermanelfven emellan Weda och Hornön, enligt Kongl. Brevvet den 9 December 1864, och för öfverfarten af Nordantjåls bro, jemlikt Kongl. Brevvet den 5 Maj 1865.

Till de i förra berättelsen uppräknade *fyrar* och *sjömärken*, har under qvinqvenniet tillkommit ett nytt sjömarke på grundet "Vänta lite", sydost från *Hernön*, med stång och kula.

I afseende å *lotsväsendet* anmärkes, att vid *Nyland* en lotsälderman blifvit under qvinqvenniet stationerad.

Postinrättningen. Att utom de i länets städer samt köpingen Örnsköldsvik och Sollefteå befintliga postkontor, samt postexpeditionerna i *Nyland* och *Ullånger*, poststationer under qvinqvenniet blifvit inrättade i *Bjästa*, *Torp*, *Backe* och *Skog* är redan i sista femårsberättelsen omnämndt. Af dessa poststationer hafva de i *Torp* och *Backe* under perioden blifvit förändrade till postexpeditioner, samt en ny poststation öppnad i *Mo*. Dessutom anmärkes, att poster numera afgå söderut 4 gånger i veckan och norrut 3 gånger, samt ankomma lika ofta. Från *Hernösand* till *Ådalen* afgår och ankommer posten fortfarande endast 2:ne gånger i veckan. — Angående inrättandet af postdiligers å linierna *Gefle—Sundsvall* och *Sundsvall—Östersund* är förut nämndt.

Telegraf-inrättningen. Med anledning af telegrafiniens emellan *Sundsvall* och *Östersund* öpp- Tab. Litt. I. nande år 1863, blef hufvudstationen samma år förflyttad från *Hernösand* till *Sundsvall*. Under år 1865 har en ny telegrafstation af 4:de klassen blifvit inrättad i *Nyland*. Följande utdrag (tab. Litt. I) utur Telegraf-Styrelsens berättelser visar förhållandet med ankomna och afgångna telegrammer samt portoafgift därför. Då telegrafkorrespondensen utan tvifvel utgör en ganska pålitlig mätare af allmänna rörelsen och trafiken, kan man endast af förestående jemförelse, emellan denna korrespondens under qvinqvenniet och sista året af nästföregående period, med temlig säkerhet antaga, att affärsverksamheten inom länet varit i successivt stigande.

Tab. N:o 9 a) o. b). C) *Sjöfart och Handel*. Rörande dessa ämnen återopas tabellerna N:o 9 a) och b).

Tabb. Litt. K o. L. I afseende å förhållandet med förpassade och oförpassade fartyg, som under femårsperioden från inrikes orter ankommit och afgått, hafva tullkammarna i Hernösand och Sundsvall meddelat följande uppgifter (tabb. Litt. K och L).

Under femårsperioden hafva fartyg blifvit *nybyggda* till nedannämnde antal och storlek, nemligen:

1861.....	3 st. om	677,10	svåra läster,
1862.....	4 » »	584,26	» »
1863.....	4 » »	603,61	» » och 1 st. om 311,91 nyläster.
1864.....	6 » »	813,96	» » » 2 » » 246,82 »
1865.....	5 » »	874,56	» » » 1 » » 217,61 »

Summa 22 st. om 3,553,49 svåra läster och 4 st. om 776,34 nyläster.

Vid länets kuster hafva under femårsperioden följande *sjöskador* inträffat, nemligen:

1861 å skonerten "Petrus" från Hernösand, om 38 läster, som strandade vid Hernön. Skeppare och besättning räddades.

1862 å skonerten "Nordstjernen" från Wätö i Roslagen, om 36 läster, som törnade på grund 3 mil ost-vart från Ulfön; och

» Norska skeppet "Jens Larsen" från Arendal i Norge, om 416 läster, som strandade vid insegling till Husoms lastageplats. Skeppare och manskap räddades.

Tab. Litt I.

Ankomna och afsända telegrammer.

	Sundsvall.			Hernösand.			Örnsköldsvik.			Nyland.			Summa		Deraf tillfallit Sverige. R:dr R:mt.
	Af-sända.	An-komna.	Porto. R:dr R:mt.	Af-sända.	An-komna.	Porto. R:dr R:mt.	Af-sända.	An-komna.	Porto. R:dr R:mt.	Af-sända.	An-komna.	Porto. R:dr R:mt.	R:dr	R:mt.	
År 1861.....	3,377	2,821	13,373,42	2,962	2,564	10,921,54	626	471	1,694,94	—	—	—	25,989,90	19,296	
» 1862.....	4,429	3,848	14,025,06	4,125	3,510	12,776,17	937	706	1,998,15	—	—	—	28,799,38	20,573,25	
» 1863.....	5,590	4,926	15,583,76	4,215	3,713	11,973,49	1,063	750	2,012,10	—	—	—	29,569,35	22,212,30	
» 1864.....	6,819	6,118	16,541,50	4,084	3,601	9,572,48	1,131	908	2,228,87	—	—	—	28,342,85	22,646,43	
» 1865.....	9,207	7,854	18,917,42	5,315	4,840	9,714,44	1,654	1,170	2,298,81	under 4 mån.	af året	602,67	31,533,34	24,382,43	
Jemförelse:															
År 1860.....	3,032	2,894	8,228,80	2,927	2,683	8,236,30	678	645	1,496,65	—	—	—		17,961,75	

Tab. Litt. K. Sjö tullkammaren i Hernösand.

Tab. Litt. L. Sjö tullkammaren i Sundsvall.

	Förpassade fartyg.				Oförpassade fartyg.				Förpassade fartyg.				Oförpassade fartyg.				
	Ankomna.		Afgångna.		Ankomna.		Afgångna.		Ankomna.		Afgångna.		Ankomna.		Afgångna.		
	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	Antal fartyg.	Lästetal.	
		Svåra läster		Svåra läster		Svåra läster		Svåra läster		Svåra läster		Svåra läster		Svåra läster		Svåra läster	
År 1861.....	102	4,721,45	168	4,252,44	381	7,762,48	274	6,925,70	År 1861	40	1,299	12	326	82	2,078	79	1,557
» 1862.....	96	4,670,59	124	2,427,59	378	6,787,18	331	7,809,76	» 1862	61	2,247	17	389	110	3,377	90	1,779
» 1863.....	114	5,496	108	2,453	403	5,382	380	8,318	» 1863	68	2,559	20	417	97	3,071	78	170
» 1864.....	86	2,632,66	75	1,745,85	335	3,735,29	352	3,519,26	» 1864	59	1,653	9	141	83	1,454	90	1,401
» 1865.....	91	3,449	89	1,277	498	6,407	462	7,884	» 1865	132	3,801	36	634	98	1,322	102	1,594

1863 Amerikanska skeppet Atlantic, om 387 läster, törnade och tog läcka vid Löfhällan, utanför Hernön, men inbogserades i härvarande hamn, hvarest lasten lossades och jemte fartyget försålades.

1864 å ett fartyg om 50 läster, som påträffades kantradt i öppna sjön, utanför Svenskär i Häggdånger, och af fiskare dit inbogserades.

De hufvudsakligaste handelsartiklarna utgöras af trävaror, jerneffekter och fiskvaror samt lärf. t.

Landthandeln tillväxer årligen, och såsom en naturlig följd häraf synes minuthandeln i städerna Tab. Litt. M aftaga. Också torde väl småningom dessa förhållanden ordna sig så, att städernas köpmän hufvudsakligen blifva förläggare för landthandlande. Dessa senares antal synes emellertid vara alltför stort antingen i förhållande till folkmängden, eller med afseende å saknad erfarenhet och förstånd hos dem, som rörelsen förestå, hvilket bäst bevisas af de talrika konkurser, som, synnerligen efter femårsperiodens slut, bland landthandlande inträffat. Om än fyllandet af landtmannabehofven genom denna näring underlättas, motväges dock denna fördel i betydlig mån af den lyx, som i orten sprides, och det lönnkrögeri, som i en mängd af dessa handelslägenheter utöfvas. Landthandlande och deras betjening samt beloppet af i och för rörelsen ålagd bevilning under år 1865, inhemtas af nedanstående tab. Litt. M.

Gärdfarihandeln synes betydligt aftaga.

Af de fjorton *marknader*, som i sista femårsberättelsen omförmälas, hafva, efter femårsperiodens slut, jemlikt Kongl. Kommerce-Kollegii skrifvelse den 23 Januari 1866, åtta blifvit indragna, så att från och med 1867 endast följande marknader skola inom länet hållas, nemligen: i Hammar uti Juni månad under fyra dagar, i Hernösand uti Oktober månad under tre dagar, i Häggvik uti Juni månad under två dagar, i Sollefteå uti Januari månad under åtta dagar, i Utvik uti Juni månad under tre dagar samt i Örnsköldsvik uti Juli månad under fem dagar.

Nedanstående tab. Litt. N utvisar antalet af *bränvinsutskänknings- och utminuteringsställen* samt Tab. Litt. N. derför influtna afgifter. Sedan från afgiftssumman, under periodens alla år utgörande 144,244 R:dr 38

Tab. Litt. M.

Förteckning å handlande och deras betjening år 1865.

	Handlande.		Betjening.		Bevilning i och för rörelsen. R:dr R:mt.
	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	
Södra Ångermanlands fogderi	95	—	29	—	924,50
Norra " "	28	1	8	—	288,50
Medelpads " "	60	1	9	3	479,50
Summa	183	2	46	3	1,692,50

Tab. Litt. N.

Bränvinsutskänknings- och minuteringsställen 1861—1865.

	1861.		1862.		1863.		1864.		1865.		Summa.	
	An- tal.	Afgift. R:dr R:mt.	An- tal.	Afgift. R:dr R:mt.	An- tal.	Afgift. R:dr R:mt.	An- tal.	Afgift. R:dr R:mt.	An- tal.	Afgift. R:dr R:mt.	R:dr	R:mt.
Utskänkningsställen	16	14,122,27	18	14,869,28	18	14,799,39	17	17,009,81	17	18,762,72	79,563,47	
Minuteringsställen	18	13,214,02	11	13,969,02	11	10,346,09	8	14,220,38	8	12,931,40	64,680,91	
Summa	34	27,336,29	29	28,838,30	29	25,145,48	25	31,230,19	25	31,694,12	144,244,38	
Häraf belöper sig på:												
<i>Hernösands stads</i> Utskänkningsställen	4	1,576,13	4	2,456,48	4	1,430,72	4	13,34	4	630,72	6,107,39	
Minuteringsställen	8	1,200	1	2,000	1	1,200	1	5,000	1	5,000	14,400	
<i>Sundsvalls stads</i> Utskänkningsställen	8	10,679,33	10	10,466	10	10,692,67	10	14,744	10	16,654	63,236	
Minuteringsställen	8	11,584,02	8	10,539,02	8	8,946,09	6	8,917,38	6	3,948	43,934,51	

öre, afdragits uppbörds- och redovisningsprocent, 379 R:dr 39 öre, har återstoden fördelats till Hushållnings-Sällskapet med 31,148 R:dr 96 öre, till länets Landsting med 14,428 R:dr 11 öre, till Hernösands stad med 13,941 R:dr 65 öre, till Sundsvalls stad med 74,792 R:dr 99 öre samt till kommunerna å landet, i mån af hvarderas större eller mindre folkmängd, med 9,553 R:dr 28 öre.

5. Kameralförhållanden.

Tab. N:o 10 a) o. b). I tabellerna N:ris 10 a) och 10 b) lemnas redogörelse för förhållandet med hemman och jordlägenheter å landsbygden samt jordområde och egendomar i städerna jemte deras taxeringsvärden.

Inga hemman äro under femårsperioden upptagna utur ödesmål.

Följande *jordafsöndringar* på evärdelig tid hafva blifvit beviljade, nemligen:

År 1861	24 st.
» 1862	19 »
» 1863	9 »
» 1864	19 »
» 1865	10 »

eller tillhopa 81 st.

Tab. Litt. O. Å hemman omförda från krono till skatte lemnas uppgift i nedanstående tabell Litt. O.

Tab. Litt. P. Rörande *afvittringens* fortgång under femårsperioden meddelas redogörelse i nedanstående tabell Litt. P; varande de egentliga afvittringsarbetena fullbordade i hela länet, med undantag endast af Dals

Tab. Litt. O.

Från krono till skatte omförda.

	Skatteköpta.	Utan lösen till skatte omförda nybyggen under frihetsår.	Summa mantal.
År 1861	147	21750	331400
» 1862	13348	12337	1377850
» 1863	41321	6207	7422243
» 1864	383	5177	61152
» 1865	400	8170	9188
Summa	417001	3477784	38087978224757

Tab. Litt. P.

Afvittringsarbetet.

	Ägor.				Ägor i kvadratref.								Utsakade rå- eller skifteslän. Fot.	Mantal afvittrade och skattlaggda.			Antal afvittrade.			
	Affattade.				Använda åt gamla hemman, torp och lägenheter.				Afsatta som öfverloppsmarker.					Gamla hemman.	Nybyggen.	Kronatorp.	Öfverloppsmarker.			
	Inrösningsjord.	Afrösningsjord.	Impedimenter.	Summa.	Inrösningsjord.	Afrösningsjord.	Impedimenter.	Summa.	Inrösningsjord.	Afrösningsjord.	Impedimenter.	Summa.								
År 1861	578	6,729	19,154	26,461	873	17,250	26,221	44,344	643	50,663	7,528	58,834	1,748,558	—	1	1	2	—	1	
» 1862	—	—	—	—	1,035	12,970	14,236	28,241	—	—	—	—	1,728,986	1	—	1	3	—	—	
» 1863	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,766,092	—	—	—	—	—	—	
» 1864	—	—	—	—	3,073	42,402	38,498	83,973	—	—	—	—	2,154,898	118	188	2	1	—	—	
» 1865	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,910,677	—	—	—	—	—	—	
Summa	578	6,729	19,154	26,461	4,981	72,622	78,955	156,558	643	50,663	7,528	58,834	10,309,211	118	188	2	4	6	—	1

socken, hvarest dervid, i anseende till pågående rättegång, ännu icke något kunnat åtgöras. För öfrigt återstå allenast utstakningar.

Tabellen N:o 11 innehåller uppgifter om laga skiften under qvinqvennet; och inhemtas deraf, Tab. N:o 11. att icke mindre än 2,122,313 qvadratref blifvit under perioden skiftade. Till utflyttningar, i följd af laga skiften, hafva understöd af allmänna medel blifvit utbetalda, nemligen:

År 1861	till 31 åboer, med tillhopa R:dr 4,982: —
» 1862	» 28 » » » 4,470: 68.
» 1863	» 50 » » » 7,650: —
» 1864	» 30 » » » 4,725: —
» 1865	» 35 » » » 7,800: —

eller tillsammans R:dr R:mt 29,627: 68.

Af tab. N:o 12 inhemtas förhållandet med kronouppbörden jemte afkortningar, anordningar Tab. N:o 12. och restantier.

6. Politi.

På sätt i sista femårsberättelsen är anmärkt, har, jemlikt Kongl. Brevet den 23 November 1860, residenshuset i Hernösand, som ägts af borgerskapet derstädes, blifvit för statens räkning inköpt, samt nytt landstatshus af sten uppfördt, hvilket senare fullbordades under loppet af år 1863.

Den nämnd, som, jemlikt Kongl. Förordningen den 11 Juli 1862, blifvit tillsatt för ordnande af presterskapets inkomster, hade vid 1865 års slut afgifvit löneregleringsförslag för 18 pastorater samt dessutom för stiftets Biskop; och hafva af dessa förslag 8 blifvit af Kongl. Maj:t till efterrättelse fastställda. Efter femårsperiodens slut hafva ytterligare sex löneregleringsförslag blifvit af nämnden uppgjorda.

Undervisningsverket. Hernösands Högre Elementar-Läroverk har under femårsperioden vunnit tillökning i lärarnes antal med en lektor i främmande lefvande språk, samt tvänne extra lärare, så att lärarepersonalen numera derstädes utgöres af 7 lektorer och 7 adjunkter, 2 extra lärare och 2 öfningslärare, nemligen 1 i musik och 1 i teckning och gymnastik. Vid vårterminens slut år 1865 utgjorde lärjungarnes antal 190.

Vid Sundsvalls Lägre Elementar-Läroverk, bestående af 5 klasser, har undervisningen uppehållits af 7 lärare, och lärjungarnes antal uppgick vid vårterminens slut 1865 till 119.

Härförutom har, vid femårsperiodens början, enligt hvad i sista berättelsen är nämndt, ett Lägre Elementar-Läroverk med 2 klasser samt rektor och kollega, jemte musik- och gymnastik-lärare, öppnats i köpingen Örnsköldsvik, men synes icke motsvara sitt ändamål och de kostnader, som med ett dylikt Läroverk äro förenade, då lärjungarnas antal årligen minskats och nedgått till endast 4, — ett förhållande, som nyligen lärer föranledt den ena lärarens förflyttning till annat Läroverk.

Vid *Folkskolelärare-Seminarium* i Hernösand har utexaminerats följande antal elever, nemligen:

År 1861	7,
» 1862	6,
» 1863	5,
» 1864	5,
» 1865	5,

eller tillsammans 28;

varande, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Reglemente för Folkskolelärare-Seminarierna i Riket den 1 December 1865, lärarepersonalen efter periodens utgång tillökad och utgöres numera af rektor och tre

adjunkter, jemte lärare i teckning, musik och sång, gymnastik och vapenöfning samt trädgårdsskötsel och trädplantering.

Folkskoleväsendet är såväl i städerna som på landet ordnad i öfverensstämmelse med gällande folkskolestadga. Under qvinqvennet har en högre folkskola blifvit öppnad i Sollefteå; och funnos i öfrigt, enligt vederbörande Folkskole-inspektörens uppgifter, år 1863, inom länet 52 fasta och 30 ambulatoriska folkskolor samt 47 småskolor.

Beloppet af influtna *folkskoleafgifter* har utgjort:

År 1861	R:dr 15,795: 94.
» 1862	» 16,211: 94.
» 1863	» 16,664: 37.
» 1864	» 17,186: 43.
» 1865	» 18,731: 35.

eller tillhopa R:dr 84,590: 03.

Bidrag af allmänna medel under femårsperioden, till förhöjning af folkskolelärares aflöning och småskolors underhåll, hafva utgått med sammanlagdt belopp af R:dr 14,936.

Söndagsskolorna i länets begge städer hafva under femårsperioden fortfarande uppehållits, äfvensom *Slöjdskolorna* för flickor, af hvilka den i Hernösand under perioden blifvit betydligt utvidgad och, — med bifall af de tvänne fruntimmer, genom hvilkas donationer af tillhopa 4,000 R:dr inrättningen sattes i tillfälle att bereda sig egen lokal, — förenad med ett under femårsperioden inrättadt *Barnhem*, hvarest, under ledning af en skicklig lärarinna, 12 à 15 flickebarn af utfattiga eller vårdslösa föräldrar, erhålla föda och kläder samt kristlig undervisning och vård. Inrättningen, för hvilken utgifterna under innevarande år uppgått till 1,765 Riksdaler, uppehålls dels genom räntor å dess ägande kapital 8,444 R:dr, dels af välvilliga personers bidrag, som under 1865 uppgingo till 1,400 Riksdaler, dels ock genom anslag af församlingen och dess fattigvårdsstyrelse, som i Barnhemmet utpensionerat några af de mest vanvårdade barnen i staden. Styrelsen öfver inrättningen handhafves af 10 bland stadens fruntimmer, hvilka turvis utöfva den närmare tillsynen. Vid barnens undervisning hafva dessutom några bland stadens unga fruntimmer välvilligt biträdt.

I Sundsvall har flickskolan äfven, under perioden, blifvit utvidgad under en skicklig lärarinnas ledning och under tillsyn af en styrelse, bestående af 10 fruntimmer och 5 herrar, så att elevernas antal år 1865 uppgick till 63, af hvilka flera utgått till familjelivets verksamhetskretsar och erhållit förmånlig anställning.

Tab. Litt. Q. Från Hernösands *Navigationsskola* hafva utexaminerats det i nedanstående tab. Litt. Q upptagna antal elever.

För öfriga inom länet befintliga tillämpningsskolors verksamhet, nemligen Landtbruksskolan i Hammar och Skogsskolan i Sillre, är redogörelse här ofvan lemnad.

Tab. Litt. Q.

Från Hernösands navigationsskola utexaminerade.

	Till Sjö- kaptener af 1:a klassen.	Till Sjö- kaptener af 2:a klassen.	Till Styr- män af 2:a klassen.	Summa.
År 1861	3	9	22	34
» 1862	14	11	20	45
» 1863	7	9	9	25
» 1864	6	7	11	24
» 1865	7	3	7	17

Rättsväsende och Fångvård. Under denna rubrik torde böra omnämnas, att under perioden blifvit i Sundsvall uppförd en ännu icke fullt inredd rådhus- och hotellbyggnad af sten i storartad och smakfull stil, för en kostnad, som hittills uppgått till 270,000 Riksdaler, hvilka medel, jemlikt Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, blifvit anskaffade genom lån inom samhället mot utfärdande af obligationer. För byggnadens fullbordande lärer dock ytterligare erfordras 30,000 Riksdaler, hvilka förväntas skola till stadskassan inflyta af vinsten på i staden varande utskänknings-bolags verksamhet.

För antalet af de under qvinqvenniet hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande handlagda *utsök-* Tab. Litt. R. *ningsmål* lemnas redogörelse i nedanstående tab. Litt. R, hvaraf visar sig, att antalet afgjorda mål under nu ifrågavarande qvinqvennium varit icke obetydligt större än under det näst föregående, men att deremot summan af utdömda beloppet i medeltal varit vida mindre, — ett förhållande, som synes antyda, att penningbristen under sista qvinqvenniet åtminstone icke varit större, än under det förra, men att deremot den allmänna krediten eller förtroendet, man och man emellan, minskats; hvarförutom en förklaringsgrund för de afgjorda målens ökade antal torde vara att söka i den omständighet, att talrikare konkurser och deraf föranledda indrifningar af konkursmassornas fordringar under sista året af qvinqvenniet inträffat.

Under qvinqvenniet har det i förra berättelsen omförmälda *Läns-Cellfängelset* invid Hernösand Tab. Litt. S. blifvit fullbordadt och fångarnes inflyttning i detsamma ägde rum under loppet af December månad 1861. Å antalet fångar under perioden meddelas uppgift i nedanstående tab. Litt. S.

Tab. Litt. R.

Handlagda utsökningsmål.

	Antal mål.	Utdömdt belopp.	
		R.dr	R.mt.
År 1861	1,387	260,412,02	
» 1862	1,613	330,443,92	
» 1863	2,178	382,358	
» 1864	2,652	465,352	
» 1865	3,436	640,226	
Summa	11,266	2,078,791,94	
Eller i medeltal för hvarje år	2,253	415,758	
Då nu medeltalet för förra perioden var	1,750	316,473	
visar sig en tillökning under qvinqvenniet per medium af	503	99,285	
Under förra qvinqvenniet utgjorde tillökningen i antalet mål per medium	247		
hvar emot tillökningen i utdömda beloppet uppgick till		159,026	

Tab. Litt. S.

Antal fångar under qvinqvenniet.

	För undergående af ransakning, straffarbete, fängelse vid vatten och bröd samt enskildt fängelse.	För försvarslöshet och kringstrykeri.	För undergående af bysättning.	Summa fångar.	Barn som åtföljt föräldrarna i fängelset.
År 1861	96	9	2	107	—
» 1862	129	12	5	146	—
» 1863	194	23	3	220	2
» 1864	229	18	5	252	—
» 1865	202	22	9	233	—
Summa	850	84	24	958	2

Något dödsstraff har under qvinqvenniet icke blifvit verkställt.

Kredit-anstalter. Filial-Banken i Hernösand, för hvilken oktroj meddelades den 4 Maj 1858, har under femårsperioden börjat sin verksamhet, och Filial-Banken i Sundsvall erhöi den 18 Juni 1864 förnyad oktroj. Dessutom har, under sistnämnde dag, oktroj utfärdats för Sundsvalls Enskilda Bank, som äfven under samma år öppnats. I Hernösand har Mälareprovinsernas Enskilda Bank fortfarande hållit ett Filialkontor öppet.

Angående bildandet af Norrlands Hypotheksförening, jemlikt Kongl. Brevet den 4 Oktober 1861, är redan i förra berättelsen nämnt. Denna Hypotheksförening, som är gemensam för jordägare i Wester-Norrlands, Jemtlands, Westerbottens och Norrbottens län, öppnades den 30 Januari 1862 i Hernösand. Under nämnde år beviljades delaktighet och lånerätt i Föreningen för ett belopp af 1,870,400 Riksdaler, till 463 personer, representerande ett jordvärde af 4,429,516 R:dr 66 öre, och under året uttagna lån uppgingo till 1,501,700 R:dr. Vid 1863 års slut utgjorde delägarnes antal 817, representerande ett jordvärde af 6,075,274 Riksdaler, med belåningsrätt för 2,714,000 Riksdaler; men i saknad af medel, som från Allmänna Hypotheksbanken påräknats, kunde under året lån icke utlemnas till högre belopp än 291,600 R:dr. Följden häraf blef, att de lånesökande, hvilka ej på bestämda tider kunde utbekomma de dem beviljade lån, återtogo sina lånehandlingar, så att vid 1864 års slut delägarnes antal nedgått till 763, med ett jordvärde af 5,835,168 Riksdaler och belåningsrätt för 2,602,200 Riksdaler, hvaraf under året utlemnats 145,800 Riksdaler. År 1865 förminskades delägarnes antal ytterligare och utgjorde vid årets slut endast 691 med ett jordvärde af 4,973,291 Riksdaler samt lånerätt för 2,344,400 Riksdaler; hvarå under året utlemnades lån till belopp af 57,600 Riksdaler, så att summan af erhållna lån vid årets slut utgjorde Riksdaler 1,996,700. Inom Wester-Norrlands län representera delägarna i Föreningen ett jordvärde af 1,628,850 Riksdaler med belåningsrätt för 711,200 Riksdaler, hvaraf utbekommit lån till belopp af 445,400 Riksdaler. Häraf belöper:

Å Medelpads fögderi, jordvärde.....	884,900 Riksdaler,		
beviljad lånerätt för.....	440,800	»	och
utbekomna lån	223,200	»	
» Södra Ångermanlands fögderi, jordvärde	710,300	»	
beviljad lånerätt för.....	254,400	»	och
utbekomna lån	109,000	»	
» Norra Ångermanlands fögderi, jordvärde.....	33,650	»	
lånerätt för	16,000	»	och
utbekomna lån	13,200	»	

Att härofvän antydda förhållanden, hvarigenom ett betydligt antal jordägare gått miste om utbekommande af beviljade lån, medfört ett ofördelaktigt inflytande å penningställningen inom länet, torde icke behöfva närmare utvecklas.

Tab. N:o 13. *Sparbanksväsendet.* För förhållandet härmed redogöres i tab. N:o 13. Genom understöd från Hushållnings-Sällskapet samt Hernösands Sparbank har under perioden en ny Sparbank i köpingen Örnsköldsvik kunnat öppnas, och i en del socknar hafva genom Hushållnings-Sällskapets nitiska bemödanden Sparbanks-komitéeer kommit till stånd, hvilka till Hufvudsparbanken i Hernösand öfverlemnats de i landsorten insamlade besparingarna.

Tab. Litt. T. *Försäkrings-anstalter.* De upplysningar, som erhållits från Direktionen för länets Brandstods-Bolag, inncfattas i efterstående tab. Litt. T.

Tab. Litt. U. Angående bildandet af Norrlands *Sjöassurans-förening*, som har sitt säte i Hernösand, är i förra femårsberättelsen redogjordt. Föreningens verksamhet under femårsperioden upplyses af efterstående tab. Litt. U.

Helso- och sjukvården. Rörande länets indelning i 7 provinsialläkare-distrikter, af hvilka ett Tab. Litt. W. under perioden tillkommit, är förut under första afdelningen redogörelse lemnad. Underrättelse om sjukvården vid länets tvänne lasarett och kurhus inhemtas af nedan intagna tab. Litt. W.

Jemte förut befintliga *apotheken* i Hernösand, Sundsvall, Sollefteå, Örnsköldsvik och Torp, har länet numera ett ytterligare apothek, nemligen i Skog, hvilket under femårsperioden blifvit anlagdt.

Sånga *helsobrunn* har under senare åren af perioden, i anseende till Intendentens, Provinsial-läkaren Doktor Åkerbloms frånfälle, föga begagnats; hvaremot kallvattenkur-anstalten i Sundsvall fortfarande flitigt anlitas.

Tab. Litt. T.

Utbetald brandskade-ersättning.

	Antal brandskador.	R:dr R:mt.
År 1861	16	8,106,73
» 1862	14	23,756,47
» 1863	17	13,289,80
» 1864	20	15,026,50
» 1865	32	35,851,32

Tab. Litt. U.

Sjöassurans-Föreningens verksamhet.

	Antal fartyg.	Läster.	Försäkringsbelopp.	Årspremier i medeltal.
13:de året från den 1 Juli 1861	107	20,107	4,069,000	5½
14:de » från » 1 Juli 1862	105	19,705	3,986,000	7
15:de » från » 1 Juli 1863	94	15,914	3,439,000	4½
16:de » från » 1 Juli 1864	93	14,523	3,519,000	4½
17:de » från » 1 Juli 1865	90	17,280	3,497,000	3½

Tab. Litt. W.

Sjukvården vid lasarett och kurhus.

	Sängplatser.			Inkomster. R:dr R:mt.	Utgifter. R:dr R:mt.	
	Tillgängliga.	Dagligen i medeltal begagnade.				
		Af kurhus-patienter.	Af andra sjuka.			Summa.
I Hernösand.						
År 1861	60	7 $\frac{9}{305}$	23 $\frac{114}{305}$	30 $\frac{133}{305}$	11,885,47	9,823,99
» 1862	60	12 $\frac{4}{3}$	26 $\frac{4}{3}$	39 $\frac{4}{3}$	12,631,23	11,776,06
» 1863	60	8 $\frac{57}{305}$	21 $\frac{133}{305}$	29 $\frac{133}{305}$	11,218,48	11,421,31
» 1864	60	8 $\frac{51}{305}$	26 $\frac{37}{305}$	34 $\frac{133}{305}$	13,366,03	11,353,13
» 1865	60	8 $\frac{14}{305}$	22 $\frac{84}{305}$	31 $\frac{43}{305}$	13,940,32	12,592,32
		44 $\frac{133}{305}$	120 $\frac{383}{305}$	165 $\frac{51}{305}$	63,041,53	56,966,81
I Sundsvall.						
År 1861	12	3½	5½	8½	6,826,51	8,717,38
» 1862	12	2	6½	8½	8,519,48	6,952,34
» 1863	12	2½	3½	6	8,987,81	5,942,13
» 1864	12	2½	4	6½	7,948,44	6,698,35
» 1865	20	3½	5	8½	9,538,41	8,249,01
Summa		13 $\frac{7}{2}$	24½	37½	41,820,65	36,559,11

Tab. Litt. X. Hernösands *Centralhospital* har under perioden blifvit i högst betydlig mån utvidgadt, sedan den i förra berättelsen omförmälda nya stenhusbyggnaden med år 1862 blifvit fullbordad. Denna byggnad, till hvars uppförande statsanslag beviljats, till sammanräknadt belopp af 175,387 R:dr 29 öre, är beräknad att rymma ett antal af 80 patienter. Rörande patienternas antal och kostnaden för inrättningens uppehäl- lande, meddelas upplysning i nedanstående tab. Litt. X.

Antalet matportioner utgångna under 1861—1865:

hela 124,180, utgör i medeltal pr år 24,836 st.,
halfva 3,041, » » » 608 »

Tab. N:o 14. *Fattigvården*. Förhållandet härmed inhemtas af bifogade tabell N:o 14.

I afseende å *donationer* och *fromma stiftelser* återopas senast afgifna femårsberättelse.

Tab. Litt. X.

Hernösands hospital.

	Antal patienter.	Underhålls- dagar.	Totalkostnad. R:dr R:mt.
År 1861.....	48	15,719	11,629,92
» 1862.....	50	17,004	22,950,21
» 1863.....	90	25,396	34,198,12
» 1864.....	120	32,127	36,119,50
» 1865.....	138	39,542	39,605,90
Summa	446	129,788	144,503,65

Hernösand, å Landskansliet, den 31 December 1866.

AUG. WEIDENHJELM.

C. W. Rydvall.

A. Wallbeck.

Tab. No 1.

F O L K M Ä N G D.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
	Den 31 December, enligt Presterskapets summariska uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år:								Enligt årets mön- sterrullor approbe- rade bevä- rings- ynglingar.
				Hela folkmängden af			Deraf frie från mantalspengar.			Utskrif- nings- manskap.		
	mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.	mankön.	qvinkön.	Summa.			
Å landsbygden.												
År 1861	54,108	57,103	111,211	53,312	56,300	109,612	27,041	29,358	56,399	3,673	644	
» 1862	55,231	58,057	113,288	54,681	57,505	112,186	29,087	31,415	60,502	3,928	748	
» 1863	56,035	58,699	114,734	55,714	58,425	114,139	27,045	29,424	56,469	4,141	778	
» 1864	56,896	59,584	116,480	56,409	59,186	115,595	25,928	28,847	54,775	4,520	789	
» 1865	58,080	60,769	118,849	57,644	60,186	117,830	24,595	29,438	54,033	4,856	907	
I städerna.												
Hernösand 1861.....	1,485	1,743	3,228	1,327	1,679	3,006	604	670	1,274	73	44	
1862.....	1,467	1,748	3,215	1,334	1,681	3,015	648	760	1,408	84	24	
1863.....	1,498	1,761	3,259	1,398	1,725	3,123	669	802	1,471	97	31	
1864.....	1,532	1,780	3,312	1,433	1,739	3,172	653	748	1,401	118	21	
1865.....	1,559	1,789	3,348	1,413	1,751	3,164	651	742	1,393	119	30	
Sundeval 1861.....	2,269	2,433	4,702	1,998	2,320	4,318	801	850	1,651	171	47	
1862.....	2,303	2,468	4,771	2,010	2,344	4,354	788	841	1,629	193	40	
1863.....	2,351	2,553	4,904	2,117	2,456	4,573	815	893	1,708	181	34	
1864.....	2,469	2,642	5,111	2,168	2,502	4,670	828	901	1,729	240	22	
1865.....	2,591	2,736	5,327	2,213	2,589	4,802	831	930	1,761	244	42	
Summa för bägge städerna 1865	4,150	4,525	8,675	3,626	4,340	7,966	1,482	1,672	3,154	363	72	
Summa för hela länet.												
År 1861	57,862	61,279	119,141	56,637	60,299	116,936	28,446	30,878	59,324	3,917	735	
» 1862	59,001	62,273	121,274	58,025	61,530	119,555	30,523	33,016	63,539	4,205	812	
» 1863	59,884	63,013	122,897	59,229	62,606	121,835	28,529	31,119	59,648	4,419	843	
» 1864	60,897	64,006	124,903	60,010	63,427	123,437	27,409	30,496	57,905	4,878	832	
» 1865	62,230	65,294	127,524	61,270	64,526	125,796	26,077	31,110	57,187	5,219	979	

Tab. N:o 2.

J O R D B R U K.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.			
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Potatis.	Andra rot-frukter.	Vicker.	Lin och hampa.			
Vanliga årliga utsädet på ett tunnland kubikfot	3,5	5,1	7,1	8,0	8,0	6,0	45,1	4 Ɔ	kub.f. 5,0	kub.f. 3,0			
Tunnland åker använde till odling af { 1861 1862 1863 1864 1865	759	6,569	17,648	1,319	981	623	3,696	157	63	531			
Skörd i korntal af utsädet (d:o d:o d:o) { 1861 1862 1863 1864 1865	6 7 8 5 6	5 9 7 7 5	6 6 7 7 5	5 6 7 6 7	5 5 7 6 5	4 4 7 3 3	4 6 8 6 5	Medelgod.	Användas endast såsom grönfoder till kreaturens utfodring.	Medelgod.			
Årlig förbrukning på person i medeltal kubikfot	0,3	2,7	14,0	1,7	2,3	1,7	16,7				0,2	—	10 Ɔ

Anmärkning. Till följd af otillförlitliga och ofullständiga uppgifter kan årliga förbrukningen för kreaturens utfodring icke uppgifvas.

Tab. N:o 3.

B O S K A P S S K Ö T S E L.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	Hästar.	Tjurar.	Oxar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Getter.	Svin.	Tillgång och beskaffenhet af foder.
Antal vinterfödda.....	1861—1862	13,926	1,278	348	43,916	11,158	58,512	13,707	7,278
	1862—1863	13,756	1,260	352	43,581	11,087	59,245	13,574	7,163
	1863—1864	13,852	1,308	355	44,569	11,312	59,195	13,766	7,256
	1864—1865	13,879	1,307	372	46,736	11,549	60,254	13,838	7,234
	1865—1866	13,617	1,245	351	43,599	10,956	59,705	13,662	7,050

Tab. No 4.
SKOGSHUSHÅLLNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.
Särskilda slag af skogar m. m.	Areal vid pe- riodens slut.	Till ordnad skogshushåll- ning indelade.	Afverkningsbelopp,		
	Qvadratref.		utfördt i		
			År.	kvantitet.	penningvärde.
			Bjelkar o. sågtimmer.	Tolfter bräder.	R:dr R:mt.
1. a. Kronomarker (Kongl. Maj:t och Kronan omedelbart tillhöriga och under Dess disposition stående):					
inom 1:a Revieret (Norra Ångermanland) 20 st.	391,865	---			
» 2:a d:o (Södra d:o) 51 »	632,863	---			
» 3:e d:o (Medelpad) 11 »	179,583	---			
» 4:e d:o (Lidens och Ljustorps socknar i d:o) 6 »	184,782	---	1861	12,000	2,091
			1862	11,154	1,800
			1863	14,570	4,071,55
			1864	20,569	6,193,06
			1865	9,747	1,827,57
Summa	1,389,093	---		68,040	15,983,18
b. Sägverksskogar (kronomarker anslagna till privilegierade sågverken för mistad stockfångst):					
inom 1:a Revieret 21 st.	337,723	---			
» 2:a d:o 4 »	47,342	---	1861	3,103	307,21
			1862	2,620	276,25
			1863	2,473	394,65
			1864	2,057	394,65
			1865	2,303	394,65
Summa	385,065	---		12,556	1,767,41
c. Kronohemmans- och nybyggesskogar oskattelösta:					
inom 1:a Revieret 73 st.	1,353,905	---			
» 2:a d:o 193 »	3,278,961	---			
» 3:e d:o 24 »	395,028	---			
» 4:e d:o 7 »	62,637	---	1861	13,987	5,508,23
			1862	13,738	1,189,91
			1863	9,292	65 $\frac{1}{2}$ 3,598,76
			1864	19,773	70 $\frac{1}{2}$ 997,10
			1865	11,455	191 $\frac{1}{2}$ 1,243,72
Summa	5,090,531	---		68,245	328 $\frac{1}{2}$ 12,537,72
2. Boställsskogar (med undantag af Sillre skogsskolehemman förekomma endast Ecklesiastiska boställen):					
inom 1:a Revieret 15 st.	55,440	---			
» 2:a d:o 30 »	150,937	---			
» 3:e d:o 17 »	74,137	---			
» 4:e d:o 3 »	12,158	---	1861	3,005	---
			1862	---	---
			1863	4,798	---
			1864	100	---
			1865	100	---
Summa	292,672	---		8,003	---
3. Häradsskogar					
4. Socknesskogar					
5. Ekeplanteringar					
6. Mulbärsplanteringar					
7. Andra skogsplanteringar					
8. Flygsandfält					
9. Enskildas skogar Uppgifter saknas.					
10. Rekognitionsskogar (till stor del skattelösta):					
inom 2:a Revieret 8 st.	146,633	---			
» 4:e » 4 »	121,536	---			
Summa	268,169	---			
Summa Summarum	7,425,530	---		156,844	328 $\frac{1}{2}$ 30,288,31

Anmärkning. Andra slag af allmänna skogar än ofvan uppräknade, förefinnas icke inom Länet.

Tab. N:o 5.
DÖDADE ROFDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
År.	Björnar.	Vargar.	Lodjur.	Jerfvar.	Räfvar.	Örnar och Ufvar.	Hökar.	Belopp af utbetald belöning. R:dr R:mt.
1861.....	9	1	18	2	334	4	38	—
1862.....	6	1	17	1	344	36	66	—
1863.....	7	—	29	2	349	25	84	—
1864.....	15	1	41	5	574	44	119	20,25
1865.....	26	—	25	9	465	71	180	1,463
Summa	63	3	130	19	2,066	180	457	1,483,25

Anmärkning. Utom ofvan uppräknade rofdjur hafva under qvinqvennet 400 mårdar, 117 uttrar, 206 lekattor, 982 skjälar, 215 ugglor, 43 falkar och 28 "glador" (ulvåkar) blifvit dödade.

Tab. N:o 6.
AF ROFDJUR DÖDADE HUSDJUR.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
År.	Hästar.	Nöt-kreatur.	Får.	Getter.	Svin.	Fjäderfä.	Skadan, beräknad i penningvärde. R:dr R:mt.
1861.....	—	38	528	35	—	250	4,965
1862.....	3	36	682	22	—	307	6,227
1863.....	2	33	722	11	—	489	6,204
1864.....	3	44	1,027	45	—	728	8,888
1865.....	3	77	1,315	61	—	585	11,915
Summa	11	228	4,274	174	—	2,359	38,199

Anmärkning. De uppgifna dödade fjäderfäen utgöras af 2,346 höns och 13 ankor. Värdet å de dödade husdjuren har öfverhufvud blifvit beräknadt efter 200 R:dr för häst, 50 R:dr för nöt, 5 R:dr för får och get samt 1 R:dr för fjäderfä.

Tab. No 7 a.

BRUK, FABRIKER OCH MANUFAKTUR-INRÄTTNINGAR ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
	Antal Fabriker	Drifkraft, bestående af				Antal begagnade maskiner och redskap.	Ägare eller innehafvare.	Arbetare			Summa.	Tillverkningskvantitet till antal, fot, skålpund m, m. samt värde.			Ägarens eller innehafvarens beviljning i och för rörelsen.								
		i gång.	ej begagnade.	Berknade maskiner.	Ånga eller varmluft.			vatten.	kreatur.	Mästare.		vid fabriken ej mantals-skrifne.	under 18 år.	Centner.		Skålpund.	Summa värde för hvarje fabriksklass.						
	Ensam ägare eller innehafvare.					Polag.	vid fabriken mantals-skrifne.			m.	q.							m.	q.	m.	q.		
Under året.	Antal.					m.	q.	Antal.															
1. På landet.																							
Färgerier	6						11	2	2	2	4	3		2					9			5,490	15
Garfverier	17	1					63	18			14	15		3					32			32,104	64
Glasbruk	2			1	10		55			2	21	38	5	16		20			100			105,256	20
Ler- och Stengods-fabrik	1							1				1		2					3			2,000	5
Manufakturverk	13																		224	11,066	52		
Masugnar	4	1																	75	73,176	22		
Mekanisk verkstad	1			1	6		6	1				4		8			1		13			9,000	12
Pappersbruk	1						2	1				2					1		3			1,500	4,25
Repslagerier	2						15	2			2	2					1		5			5,170	15
Skeppsvarf	1									1	1	20		10		5			36				
Stångjernsverk	17						Härdar 36												173	85,770	60		
Tegelbruk	5		3	2		7	10	5			5	3		8		19	2		37			6,425	6
Vadmalsstammar	4			4				4			4			1					5			2,700	1
Ölbryggerier	2						23				2											13,646	20
Summa	76	2	3	6	2	23	221	34	2	5	53	88	5	50		46	3	715				183,291	162,25
2. I städerna.																							
Färgerier	5						21	5			5	4		4					13			12,950	88
Garfverier	7						126	6	1		7	24		1					32			78,911	83
Hattfabrik	1							1			1								1	Hattar 100		400	5
Krit- och Bresiljeqvarn	1			2			2	1			1			2					3			5,955	
Manufakturverk	1			1			3	1			1	1							2			15,080	
Segelduksfabrik	1						Stolar 10	1			1			10					11			10,000	
Skeppsvarf (städernas)	2										3			265		20			288			390,000	
Tapetfabrik	1							1			1	4							5			1,400	
Trikot-strump-fabriker	1						4		1					1	2				3			1,700	1
Summa	20			3			166	16	2		20	33		283	2	20		358				516,396	177
Summa för hela länet	96	2	3	9	2	23	387	50	4	5	73	121	5	333	2	66	3	1,073				699,687	339,25

Tab. No 7 b.

HANDTVERKERIER ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.		7.	8.	9.	10.	11.	
	Å landet och i köpingen.				Bevilling i och för rörelsen. R.dr R.mt.		I städerna.				Bevilling i och för rörelsen. R.dr R.mt.	
	Män.	Qvinnor.	Arbetare.				Män.	Qvinnor.	Arbetare.			
Män.			Qvinnor.	Män.	Qvinnor.							
1) Handverkare, som med biträde af annan än hemmavarande till afsalu tillverkat handverkeriarbeten eller såsom yrke utöfvat annan handtering:												
Bagare	8	2	4	1	17		10	1	16	—	164	
Barberare	—	—	—	—	—		2	—	—	—	9	
Bleckslagare	1	—	—	—	—		3	—	6	—	35	
Bokbindare	—	—	—	—	—		8	1	4	—	23	
Bundtmakare	—	—	—	—	—		1	—	2	3	31	
Färgare	1	—	3	—	10		—	—	—	—	—	
Garfvare	—	—	—	—	—		2	—	3	—	12	
Glasmästare	1	—	—	—	—		5	—	6	—	35	
Guldsmeder	1	—	1	—	7		2	—	3	—	9	
Hattmakare	—	—	—	—	—		2	—	1	—	17	
Kakelugnsmakare	—	—	—	—	—		2	—	3	—	7	
Kopperslagare	7	—	2	1	10		7	3	13	—	99	
Målare	4	—	1	—	2		11	—	15	—	52	
Repslagare	1	—	1	—	3		6	—	10	—	48	
Sadelmakare	1	—	1	—	3		5	—	10	—	30	
Skomakare	107	—	13	—	37,50		31	1	50	—	148	
Skräddare	119	—	10	—	45		11	—	45	—	118	
Slagtare	—	—	—	—	—		2	—	—	—	3	
Smeder	19	—	17	—	35		8	—	12	—	75	
Snickare	28	—	5	—	10		10	—	15	—	70	
Sockerbagare	2	4	1	—	12		9	—	2	—	129	
Trädgårdsmästare	—	—	—	—	—		1	—	—	—	5	
Urmakare	3	—	1	—	7		3	—	1	—	15	
2) Utländingar, inga.												
Summa	303	6	60	2	198,50		141	6	217	3	1,134	

Tab. No 8.

ALLMÄNNA VÄGAR, GÄSTGIFVERIER OCH SKJUTSNING.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Särskilda slag af vägar.	Längd i mil				Kostnad i R:dr R:mt för de under perioden				Gästgifveriernas antal vid periodens slut.	Antal hästar, utgångna		
	af hvarje slag af motstående vägar	af inderlade med skjutsstationer försedda vägar	af fulländade och afsyade nya vägar	af omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor	fulländade nya vägar		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor			År	till kungs- och krono-skjuts.	till gästgifveriskjuts.
					af statsmedel.	af kommunernas medel.	af statsmedel.	af kommunernas medel.				
	vid periodens slut.		under perioden.									
Allmänna landsvägar.....	44 $\frac{1}{2}$	48 $\frac{5}{8}$	—	2 $\frac{7}{8}$	—	—	56,050,23	3,124,84	25	1861	489	45,143
Häradsvägar.....	76 $\frac{1}{2}$	58 $\frac{1}{2}$	$\frac{3}{8}$	—	3,397	9,327	6,000	6,000	37	1862	1,120	47,334
Socknevägar.....	47 $\frac{1}{8}$	9 $\frac{1}{8}$	—	3 $\frac{1}{4}$	—	—	3,000	5,975	14	1863	392	47,556
I städer.....	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1864	1,417	49,984
										1865	402	47,611
Summa	168 $\frac{1}{8}$	116 $\frac{1}{2}$	$\frac{3}{8}$	5 $\frac{1}{2}$	3,397	9,327	65,050,23	15,099,84	78		3,520	237,628
Gästgifverier med skjutsentreprenad.....	—	—	—	—	—	—	—	—	54		—	—

Anmärkning. Uti förestående till gästgifveriskjuts utgångna hästeantal finnes det, som utgått vid Sundsvalls gästgifveri, icke inbegripet, enär skjutsdagböckerna för en del månader saknas; men kan med någorlunda säkerhet antagas, att öfverhufvud taget från nämnde gästgifveri årligen utgått minst 13 à 1400 hästar.

Tab. No 9 a.

SJÖFARTEN ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	
	Fartyg och båtar öfver 3 nylåster, begagnade till utrikes sjöfart.							Fartyg och båtar öfver 3 nylåster, begagnade till inrikes sjöfart.							Summa under året begagnade fartyg och båtar öfver 3 nylåster.							
	Seglande.		Med ångmachin försedda.			Besättning.		Seglande.		Med ångmachin försedda.			Besättning.		Seglande.		Med ångmachin försedda.			Besättning.		
	Antal.	Låstetal.	Antal.	Låstetal.	Hästkräft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Låstetal.	Antal.	Låstetal.	Hästkräft.	Skeppare.	Sjöfolk.	Antal.	Låstetal.	Antal.	Låstetal.	Hästkräft.	Skeppare.	Sjöfolk.	
Landsbygden.....	4	412	—	—	—	4	45	31	409	2	—	70	33	64	35	821	2	—	70	37	109	
Köpingen.....	—	—	—	—	—	—	—	1	9	1	—	10	2	4	1	9	1	—	10	2	4	
Summa för landsbygden	4	412	—	—	—	4	45	32	418	3	—	80	35	68	36	830	3	—	80	39	113	
Städerna: Hernösand.....	29	3,244	—	—	—	26	340	8	96	3	76	200	8	12	37	3,340	3	76	200	34	352	
Sundsvall.....	38	4,288	—	—	—	33	376	8	105	9	104	441	16	71	46	4,393	9	104	441	49	447	
Summa för städerna	67	7,532	—	—	—	59	716	16	201	12	180	641	24	83	83	7,733	12	180	641	83	799	
Summa för hela länet	71	7,944	—	—	—	63	761	48	619	15	180	721	59	151	119	8,563	15	180	721	122	912	

Tab. N:o 9 b.

HANDEL ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.		
	Å landsbygden och i köpiugen.				Bevilling i och för rörelsen.	I städerna.				Bevilling i och för rörelsen.		
	Handlande.		Betjening.			Handlande.		Betjening.				
	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.		R:dr	R:mt.	Män.	Qvinnor.		Män.	Qvinnor.
1:o Handlande, som idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe.....	199	2	63	3	2,069,50	135	12	73	7	5,511,50		
2:o Handlande, som utom den ort, der de äro bosatte, sjelfva eller genom andra kringföra eller annorlunda än å marknad till salu utbjuda varor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
3:o Utländningar, som undfått tillstånd att här i Riket idka handel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Summa	199	2	63	3	2,069,50	135	12	73	7	5,511,50		

Tab. N:o 10 a.

HEMMAN OCH JORDLÄGENHETER M. M. Å LANDSBYGDEN ÅR 1865.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Hemman och jordlägenheter af alla slag, efter olika natur, vid femårsperiodens slut.	Hemman.			Antal				Taxeringsvärde sista året. R:dr R:mt.
	Mantal.		Brukningsdelar.	jordtorp.	ryttare-, soldat- o. båtsmans-torp.	backstugor.	andra lägenheter.	
	oförmedlade.	nuvarande.						
A. Kronoegendomar.								
1) Under allmän disposition.								
d) Boställen	45,993	45,170	49	—	—	—	16	} 1,628,660
e) Jordlägenheter	—	—	—	—	—	—	23	
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	6	
g) Verk och Inrättningar	—	—	—	—	—	—	1	
2) Under enskild disposition.								
b) Hemman	38,888	37,795	146	—	—	—	25	} 51,496,265
c) Jordlägenheter	—	—	—	—	—	—	280	
d) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	11	
Summa	84,876	82,965	—	—	—	—	—	
B. Skatteegendomar.								
c) Hemman	1,615,390	1,562,149	8,471	2,119	109	—	—	} 51,496,265
d) Jordlägenheter	—	—	—	3,729	173	—	87	
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	135	
f) Verk och Inrättningar	—	—	—	—	—	—	504	
Summa	—	—	—	—	—	—	—	
C. Frälseegendomar.								
b) Säterier och ladugårdar.....	5,896	5,896	4	—	—	—	—	} 753,125
d) Hemman	11,505	11,505	56	31	—	—	—	
g) Verk och Inrättningar.....	—	—	—	—	—	—	3	
Summa	17,401	17,401	—	—	—	—	—	
Summa summarum	1,717,667	1,662,615	8,726	5,879	282	—	1,091	53,878,050

Tab. N:o 10 b.

JORDOMRÅDE OCH EGENDOMAR I STÄDERNA.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Ar.	Tomter.		Antal nybyggda boningshus.	Jordar och lägenheter.						Taxeringsvärde i R:dr R:mt.		
	Antal			Åker	Äng	Skog	Betesmark m. m.	Summa jordareal.	Nuvarande mantal.	Af hus och tomter.	Af jordar.	Summa.
	bebyggda.	obebyggda.										
1861.....	667	28	10	7,375,100	4,911,100	17,060,100	1,385,100	30,731,80	71 8/11	2,673,720	300,663	2,974,383
1862.....	743	28	10							3,994,342	1,002,713	4,997,055
1863.....	747	27	13							4,263,483	1,000,985	5,264,468
1864.....	754	25	16							4,731,460	992,434	5,723,894
1865.....	758	25	15							4,990,958	1,007,982	5,998,940

Tab. N:o 11.

L A G A S K I F T E N.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.
År.	Sökta skiftens antal.	A f s l u t a d e l a g a s k i f t e n.																							
		Antal.	Skiftade mantal		Qvarboende delägares					Utflyttade delägares					Summa skiften.	Skiftade kvadratref.						Utgifter till Landtmätare och gode män. R.dr.	Öfriga beräknade utgifter. R.dr.		
			oförmedlade.	nuvarande.	Skiftes-antal.				Summa.	Skiftes-antal.				Summa.		Åker.	Äng.	Odlingsmark.	Afrösningsjord.	Impe-dimen-ter.	Summa.				
					1.	2.	3.	4.		öfver 4.	1.	2.	3.											4.	öfver 4.
1861...	67	40	—	46,75	76	69	30	6	—	181	22	25	4	1	—	52	416	15,434	16,550	4,418	222,418	6,017	264,837	64,484	68,463
1862..	79	33	—	24,12	66	61	23	17	—	167	12	12	2	3	—	29	379	7,808	32,760	1,106	374,044	22,612	438,330	82,898	60,553
1863..	70	41	—	44,13	113	85	28	5	—	231	18	10	3	—	—	31	434	13,347	26,836	5,264	372,691	8,821	426,959	78,706	57,200
1864...	46	41	—	41,01	88	69	40	12	—	209	22	18	4	—	—	44	464	13,023	29,056	1,772	352,135	16,504	412,490	83,403	78,148
1865	56	41	—	63,63	89	110	50	5	—	254	14	15	6	—	—	35	541	14,185	26,817	2,792	529,098	6,805	579,697	105,785	88,836
Summa	318	196	—	219 5/8	432	394	171	45	—	1,042	88	80	19	4	—	191	2,234	63,797	132,019	15,352	1,850,386	60,759	2,122,313	415,276	353,200

Anmärkning. Kartors och handlingars lösen, kostnader för Ägodelnings-Rätters sammanträden i följd af anförda besvär och deraf härflytande ytterligare utgifter, äfvensom skiftesdelägarnes tidspillan under sammanträden, hafva ej influtit i ofvanstående utgifter; och kunna desamma ej heller så noga beräknas, men antagas uppgå till 15 å 20 procent af utgifterna till Landtmätare och gode män.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
		Afkortad.					Anordnad eller	
		1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1861.	1862.
Stats-medel.								
Ordinarie ränta.....	R:mt R:dr	474,57	485,38	502,15	594,27	571,63	136,418,61	143,113,79
Arrende-medel.....	" "	—	—	—	—	—	595,65	6,12
Tionde-spanmål.....	" "	—	—	—	—	—	61,970,99	63,333,42
Tionde- och hammarskattjern.....	" "	133,83	—	—	—	—	5,332,66	—
Skogs- och stubbören.....	" "	—	—	—	—	—	2,093,21	2,093,21
Skogeränta.....	" "	—	—	94,75	—	—	—	—
Mantalspenningar.....	" "	1,892,63	1,895,66	238,47	266,57	334	14,037,44	14,783,72
Bötesmedel.....	" "	32,749,30	11,131,59	10,658,69	10,347,65	8,628,24	19,107,44	21,340,07
Rotefrihets-afgift.....	" "	—	—	—	—	—	7,174,88	8,855,76
Båtsmansvakans-afgift.....	" "	—	—	—	2,66	—	990,20	816,75
Lappmarks Ecklesiastikverk.....	" "	—	—	—	—	—	102,77	102,77
Kontrollstämpel-medel.....	" "	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	35,250,33	13,512,63	11,494,06	11,211,15	9,533,87	247,823,85	254,445,61
Riksgälds-medel.								
Allmän bevilning.....	R:mt R:dr	15,413,42	1,575,75	613,08	722,76	528,45	58,796,73	62,830,80
Skatterättsmedel.....	" "	—	—	—	—	—	47,50	47,50
Bevilling af utländska handlande och handelsexpediter.....	" "	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	15,413,42	1,575,75	613,08	722,76	528,45	58,844,23	62,878,40
Diverse Verks medel.								
Folkskolemedel.....	R:mt R:dr	233,85	237,56	238,25	261,81	332,57	16,029,61	16,428,80
Riddarhusmedel.....	" "	—	—	—	—	—	65	75
Kurhusmedel.....	" "	160,16	187,84	172,88	184,99	289,80	10,553,21	12,762,01
Bränvinsmedel.....	" "	—	—	—	—	480	29,666,34	27,336,29
Wadstena Krigsmanshus-kassas medel.....	" "	—	—	—	—	—	—	—
Bevärings-, Invalid- och pensionsfondens medel.....	" "	—	10	42,50	37,50	72,50	—	72,50
Allmänna Bewäringsfondens medel.....	" "	—	—	—	—	—	—	—
Jagtkasemedel.....	" "	155,25	18,75	225	18,75	185	529,25	942,83
Skogsplanterings-kassans medel.....	" "	—	—	—	—	—	2,716,70	222,30
	Summa	549,26	454,15	678,63	502,99	1,309,87	59,560,11	57,839,73
Annorstädes debiterade medel.								
Stockholms Skolestats medel.....	R:mt R:dr	—	—	—	—	—	690,96	690,74
Allmänna Barnhusets medel.....	" "	—	—	—	—	—	1,549,47	1,557,64
Båtsmansbeklädnads-medel.....	" "	—	—	—	—	—	5,787,16	—
Förverkade båtsmanslöner.....	" "	—	—	—	—	—	78,47	17,11
Theaterrepresentations-afgift.....	" "	—	—	—	—	—	78	—
Brandstods-medel.....	" "	35,65	13	9,81	156,38	29,66	16,373,53	15,509,81
Indelta Landshöfdingelönen.....	" "	—	—	—	3,112,83	—	—	—
Landstings-medel.....	" "	—	—	—	29,07	13,50	—	—
	Summa	35,65	13	9,81	3,298,28	43,16	24,557,59	17,775,90
	Summa summarum	51,248,66	15,555,53	12,795,58	15,735,18	11,415,35	390,785,78	392,939,04

No 12.

U P P B Ö R D E N.

inom räkenskapsåret influten.			Resteraude vid räkenskapsårets slut.					Summa uppbörd, deri inberäknade restantierna från föregående år.				
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
1863.	1864.	1865.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.
146,232,38	150,881,77	146,544,87	—	1,711,44	1,724,74	1,681,53	1,682,23	136,893,18	145,310,61	148,459,27	153,157,57	148,798,73
—	—	—	—	—	—	—	—	595,65	6,12	—	—	—
64,249,70	65,936,32	67,200,06	—	582,86	582,86	563,50	592,19	61,970,99	63,916,28	64,832,56	66,499,82	67,792,25
—	—	—	—	—	—	—	—	5,466,49	—	—	—	—
2,093,21	1,998,46	2,018,77	—	—	—	—	—	2,093,21	2,093,21	2,093,21	1,998,46	2,018,77
145,97	266,22	12,75	—	—	—	—	—	—	—	240,72	266,22	12,75
15,520,51	16,239,42	18,870,25	55,39	63,70	75,77	70,55	145,50	15,985,46	16,743,08	15,834,75	16,576,54	19,349,75
21,454,30	19,293,78	19,905,59	19,460,53	15,689,92	13,035,31	9,587,12	12,863,11	71,317,27	48,161,58	45,148,30	39,228,55	41,396,94
8,191,28	8,243,09	8,795,26	—	841,84	841,84	814,63	834,32	7,174,88	9,697,60	9,033,12	9,057,72	9,629,58
830,70	808,48	730,84	—	—	—	—	—	990,20	816,75	830,70	811,14	730,84
106,06	108,40	110,28	—	—	—	—	—	102,77	102,77	106,06	108,40	110,28
—	—	452,03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	452,03
259,824,11	263,775,94	264,640,70	19,515,92	18,889,76	16,260,52	12,717,33	16,117,35	302,590,10	286,848	286,578,69	287,704,42	290,291,92
69,582,20	74,499,64	77,373,95	441,94	440,48	344,28	279,65	633,17	74,652,09	64,847,13	70,539,56	75,502,05	78,535,57
47,50	47,50	47,50	—	—	—	—	—	47,50	47,50	47,50	47,50	47,50
40	100	280	—	—	—	—	—	—	—	40	100	280
69,669,70	74,647,14	77,701,45	411,94	410,48	344,28	279,65	633,17	74,699,59	64,894,63	70,627,06	75,649,55	78,863,07
16,879,20	17,416,41	18,868,80	58,16	58,77	77,74	71,73	149,56	16,321,62	16,725,13	17,195,19	17,749,95	19,350,93
65	65	85	—	—	—	—	—	65	75	65	65	85
12,108,60	12,234,30	13,429,43	32,61	40,33	50,95	43,46	94,49	10,745,98	12,990,18	12,332,43	12,462,69	13,763,72
28,838,30	25,145,48	30,750,19	—	—	—	—	—	29,666,34	27,336,23	28,838,30	25,145,48	31,230,19
—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
147,50	107,50	262,50	—	15	127,50	145	315	—	97,50	317,50	290	650
200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—
776,88	326,25	150	—	223,75	60	110	—	684,50	1,190,33	1,061,88	455	335
113,96	938,11	2,138,61	—	—	—	—	2,238,28	2,716,70	222,30	113,96	938,11	4,376,89
59,129,44	56,233,05	65,694,53	90,77	342,85	316,19	370,19	2,797,33	60,200,14	53,636,73	60,124,26	57,106,23	69,801,73
712,62	731,37	746,99	—	—	—	—	—	690,96	690,74	712,62	731,37	746,99
1,606,94	1,646,49	1,839,13	—	2,50	2,50	2,50	40	1,549,47	1,560,14	1,609,44	1,648,99	1,879,13
3,400,38	—	5,783,14	—	—	—	—	—	5,787,16	—	3,400,38	—	5,783,14
310,34	212,68	63,87	—	—	—	—	—	78,47	17,11	310,34	212,68	63,37
—	—	—	—	—	—	—	—	78	—	—	—	—
10,653,72	28,425,67	18,341,61	9,35	6,30	26,71	64,70	45,61	16,418,53	15,529,11	10,690,24	28,646,75	18,416,88
—	8,373,67	11,708,11	—	—	—	—	—	—	—	—	11,486,50	11,708,11
—	7,151,77	2,930,98	—	—	—	22,03	22,58	—	—	—	7,202,87	2,967,06
16,684	46,541,65	41,413,33	9,35	8,80	29,21	89,23	108,19	24,602,59	17,797,10	16,723,02	49,929,16	41,564,68
404,307,25	441,197,78	449,450,01	20,057,98	19,681,89	16,950,20	13,456,40	19,656,04	462,092,42	428,176,46	434,053,03	470,389,36	480,521,40

Tab. No 13.

SPARBANKERNA.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
År.	Under året					Vid årets slut				Klassifikation af delägarne efter deras vid hvarje års slut inestående behållning.										
	tillkomne nya delägare.	afgående delägare.	insatt belopp.	i räkenskaperna godtgjord ränta & delägarnes kapital.	uttaget belopp.	qvarstående delägare.	inestående behållning, tillhörande delägarne.	befintligt öfverskott (grund-och reservfond, räntevinster m. m.)	Summa af kolumnerna N:is 8 och 9.	Behållning i Sparbank:	1861.		1862.		1863.		1864.		1865.	
	Antal.	Antal.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	Antal.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.	R:dr R:mt.		Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.	Antal delägare.	Summa R:dr R:mt.
1860	—	—	—	—	—	1,655	229,249	17,760	247,009	under 1 R.dr....	44	23,66	52	28,62	56	31,48	69	38,72	37	20,83
										fr. 1 t. o. m. 10 R.dr	318	1,276,19	291	1,262,77	266	1,324,30	322	1,578,65	297	1,599,92
1861	242	155	49,098	10,752	39,077	1,742	249,977	20,945	270,922	» 10—25 »	249	4,108,46	266	4,383,31	235	3,945,92	256	4,138,14	278	4,566,39
										» 25—50 »	200	7,278,05	211	7,354,83	225	8,608,84	227	8,302,27	252	9,239,56
1862	197	162	43,890	117,38	43,356	1,777	262,300	22,676	284,976	» 50—100 »	283	19,761,93	258	18,144,61	276	16,437,05	271	18,836,63	299	21,120,01
										» 100—200 »	288	39,042,47	319	45,080,44	293	38,982,15	297	40,309,21	307	42,356,92
1863	202	207	54,251	12,391	51,682	1,772	277,214	24,769	301,983	» 200—300 »	119	29,309,13	129	31,143,81	153	36,851,89	163	39,284,05	157	38,224,61
										» 300—400 »	94	31,854,88	83	28,819,73	84	28,678,15	95	32,592,85	93	32,235,22
1864	295	172	61,335	13,235	52,061	1,895	299,822	27,865	327,687	» 400—500 »	51	22,816,97	64	28,623,48	58	26,687,60	53	23,705,84	56	24,783,59
										» 500—1000 »	64	43,633,45	77	50,723,25	97	62,883,35	110	70,859,43	115	75,897,90
1865	269	228	63,545	14,840	55,545	1,936	322,662	30,588	353,250	utöfver 1000 »	32	50,872,10	27	46,735,50	29	52,783,40	32	60,076,21	44	72,617,05
										Summa	1,742	249,977,29	1,777	262,300,35	1,772	277,214,13	1,895	299,722	1,935	322,662

Anmärkning. Bristande öfverensstämmelse i kol. 19 och 20 bero af uppgifterna.

Tab. No 14.

FATTIGVÅRDEN.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.		
Ar.	Fattigvårds-samhällen			Antal fattighus.	Antal fattighjon, som erhållit full försörjning.								Antal af fattigvården understödde, som ej fått full försörjning.			Fattigvårdens inkomster. R.dr R.mt.										
	med gemensam fattigvård.	med fattigvården delad.	antal rotar.		Aldre personer, vårdade				Barn, vårdade i och utom fattighus.		Summa.		Summa af båda könen.			Afkastning af egendom, kollekt m. m.	Personel afgift.	Tillskott		Ersättning		Summa inkomster.	Summa utgifter i och för fattigförsörjning. R.dr R.mt.			
					i fattighus.		på annat sätt.		m.	q.	m.	q.						m.	q.	m.	q.			Summa.	m.	q.
					m.	q.	m.	q.					m.	q.	m.											
1861	33	19	62	17	21	37	135	220	163	175	319	432	751	368	829	1,197	17,125,20	12,511,79½	8,422,67	18,636,44	81,11	235	57,012,21	66,711,86		
1862	34	20	62	17	23	39	148	243	156	192	327	474	801	411	848	1,259	18,965,48	11,926,66	10,071,26	29,464,12	121,78	605	71,154,30	75,694,36		
1863	34	20	62	18	25	46	152	234	167	194	344	474	818	452	954	1,406	24,549,88	13,054,32	27,088,33	13,401,27	142,62	329	78,565,37	81,552,07		
1864	34	20	62	18	24	41	161	250	168	203	353	494	847	494	1,003	1,497	16,939,20	14,950,05	34,822,41	11,167,70	299,39	262	78,440,75	80,729,81		
1865	34	20	62	18	29	56	188	277	183	224	400	557	957	589	1,188	1,777	15,801,65	15,623,50	39,274,37	16,351,81	215,80	690	87,957,13	89,315,86		

Stockholm, 1867. P. A. Norstedt & Soner, Kongl. Boktryckare.

Wester-Norrlands län.

Tab. No 14.

Rättelse.

Sid. 14 rad. 22 nedifr. står: 24 Januari, läs: 24 Februari.